

C. Ardeleanu

**RUSIA
REVOLUȚIONARĂ**

EDITURA

„LIBRĂRIA ROMANEASCĂ”

I. V. IONESCU

IASI

1918

C. ARDELEANU

RUSIA
REVOLUȚIONARA

(DIN LUMEA BOLȘEVIȘTILOR)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Schițe și Nuvele

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201600931

IAȘI

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „RASARITUL”

6. Strada Ștefan cel Mare 6

1918

LIBERTATE!.. EGALITATE!.. UMANITATE!..

O sală mare, mese lungi acoperite cu mușama murdară, ceainice, covrigi, pahare și lângă ele câte o farfurioară cu bucățele mici de zahăr, fărâmate mai dinainte cu un cleștișor care trece din mână în mână.

E „Ceainicul“.

Norod mult; cojoace soioase, mantale rupte și cisme cu carâmburi lungi și largi, de părea că nici unul nu și le avea pe ale sale.

Unii cu căciuli mari, lăptoase ca berbecii plo-uați pe cap; cei mai mulți, însă, dintre consu-matorii ceainicului, și le așezau, într'o mișcare temută, parcă, jos pe dușumea, lângă piciorul scaunului pe care stau.

Și udă era dușumeaua și noroioasă.

Un dulap, o fată, și în fața ei o tejghea pe care sta cutia, — depozit — de zahăr.

— „Păra ceai“!...

— Numai decât... și fata deșertă într'un ceai-

nic, câteva fire dintr'un pachetel de hârtie — porția — apoi umplu la canaua cazanului, cu apă fiartă, ceainicul și un vas mai mare, asemeni ceainicului, și servi la masă porția cerută.

Plata înainte, treizeci de copeici.

Se sculă „mujicul“ în picioare, se îndreaptă cu fața spre icoana Sf. Nicolai, în fața căreia lumina slabă a unei candelă ce pălpâea, afuma colțul peretelui și tavanul. Iși făcu o cruce, apoi una și încă una, spuse o rugăciune, mai mult tare decât încet, mai făcu tot atâtea cruci, și se așeză pe scaun, scoțând o legătură de covrigi, o bucată de pâine și o curea de slănină dintr'un buzunar al hainei de sub cojoc.

Cu mișcări leneșe ca de bolnav, amesteca bucățile ce abia de îi astupau gura; măcina, măcina încet, nesilit nici de foame, nici de vremea care trecea. Mânca pentru că n'avea nimic de făcut mai bun.

Zloată și frig, afară în fața ceainicului, un bou ca toți boii, pe spinarea căruia zăpada făcuse cocoșe, rumega mișcându-și fălcile dela dreapta spre stânga.

La o masă vre-o cinci, bărbați și femei, rupeau cu mânilor dintr'o găscă friptă, uitându-se unul la altul, fără a-și avea nimic de spus, mușcând când din pâine, când trăgând cu dinții din hartanul din mână, mânjindu-se de grăsime, până spre urechi. Nimeni nu vorbea, ochii mici, fără

de reflexe, înecați în stuful sprâncenelor — la bărbați — se întâlneau în toată clipa cu ochi șterși, alburii, ce se iveau, de sub basmaua neagră sau albă, a femeilor. Când și când, printre timp, sorbeau cu sgomot din paharele de ceai, ținând într'un fund al gurii câte o bucățică de zahăr.

Aproape de masa lor, un băeat, ca de vre-o doisprezece ani, rupt, — desbrăcat, cu pieptul gol ca o desfidare a sărăciei aruncată zăpezii de Ianuar, — sta în picioare, cu ochii pironiți la bunătățile după masă; — mesteca și el din gură, fără să mestece nimic. — Când și când aspira sgomotoș pe nas, ca și cum ar fi vrut să atragă atențiunea mesen'lor, și atunci zece ochi ca zece părălute șterse, se uitau o clipă la el, ca într'o odihnă, și iar își vedeau de „zacuscă“.

Când se isprăvi apa din ceainicul cel mare, unul dintre ei i'l întinse, și băiatul îl umplu cu apă fiartă și-l aduse la masă.

A întins atunci mână, parcă întrebător, spre o bucată de pâine. N'avusese însă nimeni timp să-l vază. A mai stat puțin, apoi ca un câine căruța nu i se aruncă nimic din rămășițele dela masă, plecă fără să-și fi astâmpărat foamea.

Se apropie de o altă masă unde doi soldați isprăviseră ceaiul și cari, și ei ca toți, se uitau unul în ochii celuilalt. — Lângă ei o coaje de pâine.

— Dă-mi-o mie!...

Soldații îl priviră de sus, până jos și îl lăsară să ea bucățica cerută, se sculară, își scuturară trupurile mari de odihnă, ca de povară, și eșiră pe ușă.

Băeatul mânca.

— Duze... dă-mi un ceai...

— Câte copeici ai?...

— Dă-mi un ceai, un stacan...

— Nu... bani.

— Zece copeici...

— Nu se poate, treizeci.

— Un stacan, numai un stacan, spuse băeatul rugător.

— Nu...

— Dă-i un ceai, voi plăti eu; — spuse-i ceai-năriții.

Când i se aduse apa caldă pe masă, băeatul se uită lung la mine, nu spuse nimic, mușca din pâine și sorbea din ceaiul ce-i aburea fața, înghiți odată, își trase nasul cu putere, și iar, își ascuțea buzele să soarbă din pahar.

Sub masa celor cinci un câine rodea un os.

Din fundul ceinăriei, un apostol al drepturilor omului, vorbea cu autoritatea-i gravă de deputat al țărânilor, continuându-și fraza începută:

„*Libertate !... Egalitate !... Umanitate !...*“

FRONTUL LOR

Hm!... șapte și jumătate, și servitoarea nu 'mi-a încălzit samovarul... Idioata!...

Cum nu pot înțelege femeile astea că fiecare minută, — în timpurile de față e atât de scumpă cauzei noastre — care se poate pierde din... iacă, de pildă, Aniuta asta, mă face să întârziu cu cel puțin o jumătate de ceas, prezența mea pe front.

— Aniuta!... Aniuta!... luatear dracu, n-auzi?

Am să mă îmbrac, cel puțin să câștig din timp, atâta cât se poate.

Vanea Grigorovici, după ce își legă pantalonii, se așează pe marginea patului, trăgând de urechile cismeii, până ce se aplecă pe spate; se ridică din nou, se învârti prin camera hotelului ce-l locuia, scuipe de câteva ori pe jos, ca și cum ș'iar fi clătit gura de dubul acru al vinului băut de cu seară, și în ciuda grabei cu care vroia să plece, se înțepeni în fața oglinzii făcând mișcări de soldat disciplinat, privindu-și măreția. Ridică din sprâncene, le coborâ, mișcă mușchii

feței, se încruntă, apoi, nepăsător parcă, disprețuind pe cine știe cine altul, își așează cascheta de matroz, — cam dată pe spate, — lăsând un smoc de păr galben să se reverse pe jumătatea stângă a capului. Își puse tunica, apoi își așează cele două carabine, încrucișate pe spate, se încinse peste mijloc cu o curea lată, de sub care se vedeau mânerile a două revolve, își anină sabia de gât, și lângă ea un bici cu șeșe sfischiuri de piele rotundă. Se mai înfășură de vre-o două ori peste piept, cu o bandă de mitralieră în care cartușele înșirate, unul lângă altul, părea văzută de departe, o cingătoare de aur în pes trițată cu flori de argint. Își puse pinteni, — căci nici nu se putea altfel, — un adevărat marinar trebuie să știe să și călărească, nu numai să înoate, îi sună și... „*gatovo*“...

În clipa asta, Anița aducea samovarul.

— Dece ai întârziat Anița.. tu ești proastă, tu nu înțelegi că fiecare clipă de întârziere, poate să ne-aducă pe dușman în oraș?. E timpul când trebuia să fiu la poziție...

— Trebuia, Vanea, dar mi-a fost milă de tine, ca să te scol cu noaptea în cap, venise-și târziu de tot aseară și erai beat, și eu m'am gândit că e păcat să nu-ți las odihna pe care nici Dumnezeu nu ți-o poate lua atunci când mori, și omul beat, pe jumătate e mort. Mi-a fost milă, că tu dacă te duci pe poziție, trebuie să te lupți

cu dușmanii, și lupta obosește, și tu erai deja obosit; de... nu ești câine..

— Bravo Anița, tu ești fată bună!.. Și o prinse pe după mijloc sărutându-i obrazii înroșiți de năvalnicul sângelui..

— Ia ceaiul, Vanea..

— Mai pot întârzia un sfert de ceas Anița, tu ești fată bună. Iși lepădă armele după spate o strânse iar în brațe și rămase așa într'un sărut ce nu se mai slârșia..

— S'o fi răcit, nu-i așa?

— Nu, e bun!.. Tu ești fată bună Anița, bună... să ști că am să te iau de nevastă.

— Și cu aceia pe care o ai, ce ai să faci?.

— Am să o mărit cu altul, ceace nu ne îngăduia Țarul, „răspública“ ne îngăduie; legile le facem noi, nu le mai fac „burjuii“... am să te iau de nevastă. Isus Christos a spus să iubim pe aproapele nostru, tu ești cea mai aproape de mine, și eu te iubesc.

O strânse iar în brațe de parcă ar fi vroit să-i trosnească oasele.

-- Diseară am să viu de vreme acasă.

— Pesmeți iei cu tine?... ai băut ceaiul și rece și fără nimic...

— Foarte bun, de acum tot așa am să'l iau, la revedere...

— Ceas bun...

Ajuns în stradă, Vanea oprește prima trăsură și cu aerul grav al omului conștient de răspunderile ce le are, atunci când existența statului e în mâna lui, își suflă nasul și pe o parte și pe alta, apoi sentențios spuse birjarului:

— La front!...

— Unde la front? întrebă birjarul.

— La front; ce avem zece fronturi?

— Bine dar unde?

— La front ticălosule!... la front!... nu înțelegi? la poziție!..

— Înțeleg eu bine, dar încotro? unde?...

— Acolo unde se aud împușcăturile... Nu știți nimic; dacă ai fi lăsat trăsura acasă și ai fi pus mâna pe armă, acum ai fi știut unde să mă duci, de aia trebuie să ne scoatem acum sufletul pentru niște proști ca tine, pentru niște leneși cari nici nu știu măcar unde e frontul; și doar împușcăturile se aud, și după cum văz tu nu ești surd de loc.

— Ascultă tovarășe...

— Haide dă bici cailor, că de nu te svârl de pe capră; dacă ași sta mai mult de vorbă cu tine pierdem țara; vin dușmanii ticălosule!

Mai spuse ceva birjarul, înjură printre dinți — și el ca și cel din trăsură — și plecă să se apropie de marginea orașului, în dramul gărei, de unde se auzeau focurile.

.

— Am ajuns!...

— Văd și eu, dar... A iată tovarășii noștri.

Sări din trăsură își scutură armele pe umeri..

— Plata tovarășe.

— Să vii la „soviet“.

— Plata măi omule, ce am să caut la soviet — că nu pe el l'am adus ci pe tine, — treiruble...

— Câine ce ești... Își luă una din armele de după umăr și amenință cu-o serie de ocări.

Înjură și birjarul, își trecu dosul mânei peste mustăți, ca și cum s'ar fi șters de băătură. Se uită cu ciudă la răsboinic, dete bici cailor și porni spre oraș mai repede de cum venise.

Vanea, îngenuchie langă un copac, își scoase șapca din cap, o puse alături, și începu să înpuste, așa ca toți ceilalți tovarăși, fără nici o țintă, câmpul și linia ferată ce se pierdea de parte, până pe după dealuri.

Intr'un sfert de oră isprăvi toate cartușele, schimbând când una, când alta dintre arme, încercându-le fierbințeala țevei cu degetul muiat în scuipat, apoi se apropie de întâiul tovarăș de lângă el, aprinse o țigare, și mai trase câteva focuri cu arma acestuia. Isprăvind și aci se apropie de o mitralieră în funcțiune pe care o mănuii, așa cum crezu el că e mai bine, și-apoi, apoi... își frecă mâinile, își curăți genuchii pantalonului de praf, se înarmă cu alte două puști, găsite mai aproape, lăsate pe poziție.

Băgă amândouă mâinile în buzunar și căscă a somn.

— Ce mai facem de-acum tovarăși?... haidem acasă!...

— Haidem!...

Împreună cu alți cinci, Vanea se întorcea de pe frontul de luptă, convins fiind că inamicul e zdrobit, și că primejdia a trecut.

— Nici că vor cuteza să mai intre în oraș.

VREMURI NOUI

Lume multă în port. Mantalele și șepcile, pătau largul Niprului.

În mijlocul grămadei, un colonel bătrân, cu ochii plânși, cu mâinile lăsate în jos, sta în fața acelor ce în trecut, îi apăreau ca trunchiuri de pomi retezați.

— Tu nu știi că noi nu mai avem ofițeri?... spuse unul dintre soldați, ținând la doi pași înaintea sa pe colonel.

— !?

— Voi ați fost sbirii Țarului, voi ne-ați bătut, voi ne-ați batjocorit, astăzi a venit rândul nostru; și spunând acestea îi svârli șapca de pe cap, îi rupse epoleții de pe umeri și îi aruncă la pământ.

— Noi suntem tovarăși, reluă soldatul dacă vrei fi și tu la fel cu noi, de nu, leagă-ți o piatră de gât, și asvârle te în fundul Niprului.

— Cu ce v'am greșit, îngăimă colonelul, am venit aci ca un străin între străini... Nu vreți să recunoașteți gradul, bine... dar pentru ce să

vă bateți joc de mine, pentru ce să-mi zvârliți șapca, pentru...

— Nici o vorbă!

— N'aveți nici un respect pentru gradul ce-l am, fie, n'aveți, dar voi toți, ați putea să-mi fiți copii... Dece nu v'ați uitat la barba mea, la bătrânețele mele, să mă fi scutit de rușinea asta, — iacă mulți dintre voi m'au scuipat; — și își arată mantaua înpestrițată de pete mari de spumă gălbuie.

La spusele colonelului, un hamal din port, înduișat, cu mâinile larg desfăcute, — ca un răstignit, spuse celor mulți:

— Așa-i!... are dreptate colonelul: puneți-i galoanele la loc!...

— Ce ziceți tovarăși? întrebă camarazii, cel de-i rupse epoleții.

— Lăsați... lăsați... dădu din mâini colonelul, 'mi-ajunge.

— Ce vrei moșule, îl împăciu hamalul. „*Vremuri noi*“.

MOARTEA GENERALULUI

Pe placarde mari, roșii, purtate de soldații revoluției, sta scris, cu litere mari de aur : „Moarte burghezilor și negustorilor bogati“.

Se pustiise străzile, țărani veniți cu căruțele la târg, fugeau urmăriți de teama morții, fiecare dintre ei se puteau socoti cu drept cuvânt, mic burghez, sau negustor, cu două trei mii de ruble.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Literele mari de aur de pe pânzele ce fluturau lumii, le jucau în fața ochilor și a minții înspăimântate de furia ce trebuia să se deslănțuească.

Patrulare de călări și infanteriști, cari mai de cari înarmați și cari mai de cari mai bizari în ipostasa revoluției cu priviri tăioase, fără de milă, înfățișau pe vrednicii arhangheli ai asasinatelor.

Toți acești făuritori ai groazei, furnicau în toate părțile, ca și cum ar fi fost preocupați de hotărâri mari, închipuit, de nu puteai crede ochilor că grăbiții de astăzi erau molatecii, îndolenții de eri, cari în cântece monotone și arme

însulițate pe umeri, în pași leneși, legănau din mâini, plecând pe frontul de luptă, sub steagurile revoluției, în primele zile ale libertății lor.

Pe la colțuri de ulițe, grupe, grupe de sfoși, își șopteau unul altuia, că cutare a fost omorât, că un altul a fost înpușcat, — după ce a fost prădat de tot ce avea — că o femeie a fost siluită, și tot așa că el, — vorbitorul, — e hotărât să fugă în America, care nu e decât la vreo două sute de verste depărtare de apa Niprului.

Obloanele ferecate în lacăte grele, închideau ferestrele și ușile prăvăliilor. Suflul neliniștei și al morții, plutea în aer.

Clopotul bisericii pravoslavnicilor ruși, bătea într'o margine, plictisitor de parcă ar fi fost cucuavaa prevestitoare a morții orașului. Impușcături izolate, de pe la mărgini, întăreau șoaptele că se omoară pe capete.

Soldații mișunau mereu, unii amețiți de băutură, alții de iluzia isprăvilor ce trebuia să le facă. Deși grăbiți, foarte grăbiți chiar, fiecare se întrebau și ei la rândul lor, ca și cei înfricoșați: «ce vom face»?.

Inserase, curiozitatea lumii nu se astâmpăruse, nu se văzuse încă, nici un înpușcat, nici un tăeat.

Târziu, luminile rare, foarte rare a le felinarelor, nu puteau tăia nici zece pași în întuneric.

O patrulă de șapte marinari se îndreptă spre casa generalului Coznicev, un bătrân pensionar

ca la șaptezeci de ani, cu părul alb ca creta, un om pacinic a cărui crimă contra revoluției, fusese aceea că purta vechea-i uniformă de soldat, deși însemnele gradului îi lipseau. Dar, în Rusia, toată lumea e uniformată, toți poartă șepci și mantale cu nasturi de metal, unii studenți, alții funcționari, ispravnici, comisari, etc. etc., până și țărani, fiecare își poartă șepcile ca tipsiile, pe vârful capului cu cozorocul șters pe frunte în jos, până pe sprâncene.

Luase parte la războiul cu Japonia, fusese omul la ale cărui sfaturi luminate alerga tot târgușorul, dar toate acestea numai însemnau nimic, atât ofițerii cât și intelectualii (sau funcționarii pensionari, sau cât decît avuți, trebuiau să cadă zălog revoluției cu viața lor.

„Libertatea e a poporului, poporul să stăpânească“...

— Deschide !...

— Cine e acolo?... răspunde o voce de femeie de dinăuntru casei, era soția generalului.

— Garda!...

— Ce vreți?

— Deschide, trebuie să facem perchezitie.

— Perchezitie !?...

— Da deschide, n'avem timp de pierdut; căutăm scrisori compromițătoare... și începură a lovi cu patul puștilor în ușă.

— O să spargeți ușa ticăloșilor, aveți „za-

piscă“ dela soviet?... și apoi nu noaptea se vine, ci ziua, atunci când vreți să căutați ceva.

— Deschide!

— Nu deschid...

Incepură din nou loviturile, până ce ușa sări din țâțâni. Stăpâna o femeie tânără, ca la 35 de ani, cutezătoare — ca toate rusoaicele în genere, — trase în besna nopții un foc de revolver. Patrula o rupse de fugă spre poartă, eși după ei, până în stradă, unde mai trase un foc, făcând de data asta să cadă unul din cei mulți, în același timp însă, căzu și ea în mijlocul străzi, lovită.

Ștuse să se apere, nu știuse însă să fugă.

Generalul fricos de sgomotul împușcăturilor și temut de moarte, se pierdu în noapte, — el care altă dată, va fi înfruntat miile de gloanțe ale războinicilor.

A doua zi, în zori, după o noapte de fugă fără de nici un rost, după chinuri grozave petrecute în singurătate, prin pădurea de salcâmi, sau pe malurile stufoase ale Niprului, frânt de oboseală și de spectrul morții, se apropia de casă să-și ea femeea să plece în lume, departe de lume. „Dece n'a venit și ea?“ se întreba bătrânul, „dece“? abia se ivi însă în curba drumului ce-l ducea acasă și se pomeni între vârful de baionetă, scuipat, înjurat și înțepat, ușor, pe mâinile-i slăbănogite, ca și cum ar fi vrut să-i vază culoarea sângelui.

— Unde e femeea mea? întrebă generalul, Natașa? vreau să o văz, ce ați făcut o?... Natasa! Natașa!...

— Câine bătrân, vino s'o vezi, nu pentru că o ceri tu dar pentru că garda libertății îți face această cinste și lovindu-l cu patul puștei, îl împinseră până lângă hoitul aceleia ce-și împărtaşise cu el viața de groază.

Hohoti în plâns, suspină adânc, și lăcrămile șiruiau pe față-i ascunzându-se în barba-i rară de omăt sbârlită ca a unui eșit din minți.

— Câine ticălos!...

Plângea bătrânul abia de și mai acoperea ochii cu mâinile galbene osoase ce tremurau ca trupurile în convuls'uni.

Pete mari de sânge acopereau locul, vârfuri de baionetă spintecase pieptul femeii ce se împotrivise, obrazul părea o rană imensă, în care fierul nebuniei, scurmase adânc; ca spuma era sculptatul ce-i acoperea fața pe care sângele se închegase.

Ochii înfuriați, setoși, parcă de o și mai cumplită răsbunare priveau pe bătrânul căzut grămadă sub greul durerii. Loviturile și împunsăturile în muschii picioarelor, dete puteri noi bătrânului care se ridică și plecă spre locul de vecinică odihnă, urmat de liberatorii patriei. Apa Nprului avea să-i spele urmele furiei omenești.

Femei, copi, bărbați, — toți în convoi ca după

o înmormântare mare,—mergeau tăcuți, înfrigu-rați de groază și totuși curioși de a vedea sfârșitul sfârșitului.

Nici o vorbă în mulțime.

Loviturile de armă și ocările, țineau locul tânguirilor de jelanie obișnuite la morții lor. Rar de tot și înecat, abia de se mai auzea plânsul și suspinele celui ce scobora spre apă.

La port un marinar îi legă o cârpă neagră de gât, lăsându-i capete mari până în pământ, era giulgiul. Il urcară în vaporul ce aștepta, îl trecură apa de celalt, mal îl deteră jos între trestii; i s'a spus să facă câțiva pași înainte, să se întoarcă cu fața, să se desbrace de manta, să-și deschee pieptul, și-apoi poruncile împlinite, zece gloanțe, îi curmară grija celor ce ar mai fi pătimit.

Li legară de mâni și de picioare o bară de fer și îi dete drumul în fundul apei, în hohotul de râs al unui spiritual, care îmbrăcat cu manta generalului și chipiul pe cap, imita gestul blagosloveniei, și cântecul preotului la groapa morților, înșirând o serie de ocări.

A doua zi mare paradă militară, cu onoruri; se făcea înmormântarea marinarului căzut pentru „slobodă”, în luptă cu autocratismul militar.

PAMANT

Lume multă se adunase în fața sovietului. Țărani, târgoveți precupețe ; toți cu cașmalele și topoare la spinare.

— Iar revoluția !?...

— Nu, se înparte pădurea din marginea satului.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În mijlocul lor, doi cinovnici, adică un lucrător în port și un rotar, — ingineri hotarnici în noua administrație — cu ghiozdane și hârtii la subțioară și la urechi cu creioane, vorbeau mulțimi :

— Stați să ne înțelegem... Tu Maximov, în care parte de loc vrei pământul, spre șosea sau spre mai înăuntru?... Au să se facă drumuri mai la fund.

— Eu, Ilici, ași vrea, nici la șosea, nici la... adică vreau mai înăuntru?... acolo unde's pomii mai groși.

— Bine, dar pomi groși sunt în toată pădurea, și tot așa sunt și subțiri.

— Eu vreau acolo unde's groși, tu știi bine,

ca să pot face căpățâni de roată, îmi trebuie lemn gros.

— Bine! .. Tu Burlacov ?...

— Eu aş vrea să-mi dai lângă pământul ce-l am, să pot vedea odată de amândouă locurile.

— Unde este locul tău ?...

— Apoi locul meu este pe marginea Niprului, în stufăret, tu ştii bine că eu vând trestii, ce te mai faci că nu ştii unde mi-e locul.

— Păi, noi împărţim acum pădurea.

— Bine, bine, dar mie nu-mi trebuie în pădure, mie să mi dai acolo unde îmi lipseşte.

— De unde ?...

— De unde ? .. de la „burjuul” Ilie Nicolici, care are o grămadă de pământ lângă mine, şi apoi el e burjuul, are bani, case, de toate.

— Taci din gură Burlacov, tu vorbeşti nejudecat; întâi se împarte pădurea, şi pe urmă vom vedea noi ce vom face; nici unul n'are să rămâie cu pământuri, toate ale voastre au să fie, dar ceva mai târziu...

— Mai târziu !... care va să zică să aştept până lar va veni burjuul să stăpânească, ca să-mi dea trei coşi de groapă în fundul Siberiei, în loc de a lua şi eu cu tot norodul de odată.

— Bine, dar acum noi tăem pădurea; lemnele şi pământul sunt ale voastre.

— Şi cosciugul tot lemn e, şi groapa tot pământ !...

— Dar taci măi din gură, strigă unul din cei mulți, acum nu îngropăm pe nimeni, și apoi așteptăm din zori cu topoarele și lopețile la spânare, și-acum te-ai găsit tu să încurci lucrurile, eu am casa lângă pădure, pădurea să se tae și să se înpartă.

— Pădurea strigară toți, ne trebuesc lemnele, a început să înpriăvereze, putem face casele ; — și așa o să treacă vreme până ce vom ciopli pomii.

— Tu Vasilie, unde vrei ?..

— Ai trecut la Vasilie, și pe m'ne mai lăsat, spuse Burlacov, păi dacă-i vorba așa, am să trec eu în locul tău, să împart eu cinstii la fiecare unde vrea.

— O să faci tu Burlacov! .. vai de capul tău, tu nici că știi ceti și scrie, pe cât timp Ilici...

— Ticălosule !... neam prost, ce ști tu ? ..

— Dați-i o lopată și n'are să mai ceară stuț, interveni un altul.

Și din toate părțile, se încrucișau strigătele mulțimii, și se mișcau topoarele, lopețile, ca toamna porumbii răriți de știuleți, în bătea vântului.

Știți ce, spuse Ilici înpăciuitor, dacă e vorba apoi noi tot degeaba înpărțim aci, haidem la loc și acuma chiar fiecare o săvă însemnați pământul cu o urmă săpată de lopată, apoi veți nu măra pomii și îi veți însemna cu creștături de topor, ca să se știe.

— Așa Ilici!...

— Așa!... halal ție că ști să faci dreptate, și toți întăriră:

— Așa..., la pământ la pădure...

Si porni convoiul acesta cu Ilici în frunte, și în dreapta lui ajutorul ce avea să însemne numele fiecărui în condică.

— Vorbea norodul tot — ei în de ei, — făcând un sgomot de părea, — cum erau în grup — un roi imens de albine, al cărei bâzâit se auzea în depărtare.

Ajunși la pădure, fiecare își luă locul unde vroia.

„Eu am șase suflete în casă, mie să-mi dai mai mult“. Altul; „mie îmi place locul ăsta, dar prea sunt bețe pomii de pe el, am să iau locul aci, și pomii de colo, ia vite ce frumoși sunt, din ăia pot face bârnă de casă, din ăștia nu pot face nici gard, nici pe foc te miri că n'or arde“.

— Nu se poate, fiecare va lua pământul cu ce e pe el.

— Așa!... fiecare cu pământul și lemnul lui.

— Certati-vă!... Mie să mi dați pământul ăsta, și pe ăsta îl iau, și pământul bun și lemnele bune, cine nu vrea să nu ia...

— Dar cine e ăla să nu ia?...

— Cine?!... iacă, Burlacov...

— D.șmanule, hoțule, ticălosule... începu Burlacov, dece vorbești așa, mie îmi trebuie mai

mult decât ție, tu n'ai decât nevastă, eu am și patru băeți, decât numai mie îmi trebuie acolo unde mai am, nu pot să mă fac în două, să-mi las tapul în pădure și picioarele în stuf.

Securile loveau în pomi, și casmalele scormoneau o linie de demarcație a noilor proprietăți.

— Ilici!... Ilici!... pomul ăsta e al meu și uite tâlharul ăsta vrea să mi-l fure.

— Să te dai la o parte... e al meu, că de nu te ții cu toporul, ce crezi că mai e vremea pe când erai sluga ispravnicului?...

— La dracu! nici o treabă nu se mai poate face cu voi, mă ați zăpăcit de nici nu știu cum voi mai înșărți locul, spuse Ilici!...

— Ilici! ăsta e un hoț.

— Mama ta de ticălos!...

— Ba tu ești ticălos.

— De cinci ani de când ai să-mi dai zece ruble, și nu mi le ai dat... șarlatanule...

— Lasă rublele, și vezi icea, săriți-ar ochii, — ăsta e pomul meu, și se repezi cu toporul să lovească...

Astâmpără-te, Dimitrie, și tu Ivan, pomul o să fie al celuiia care are mai puțin pe pământul lui; așa o să fie ma'ați înțeles? Ei.. acum să tăceți din gură, și Ilici dupe câteva clipe de gândire, după ce se scărpină în cap, bătu cu mâinile în niște hâții, spunând tuturor:

— Ascultați tovarăși, împărțeala de astăzi nu e bună, vom veni mâne din nou și vom face lucrurile cu socoteală !...

— Se făcu liniște întâi, apoi iar se înteti gura și fiecare se oprea în fața lui Dimitrie și a lui Ivan, încăr ându i de ocări.

— Voi sunteți de vină păcătoșilor, spuse unul, în loc să mulțumiți lui Dumnezeu de stăpânirea noastră, a poporului, voi vă certați ca țiganii, până s'o mânâia iar, ăl din slavă să ne trimeată cnutul lui Nicolai... Porcilor !...

O săptămână în șir, în fiecare zi se împărțea pădurea fără să se fi împărțit nimic. Pomii însă se răriră până ce s'au isprăvit și pe locul sterp începu a se ridica picioarele de lemn ale noilor case.

Burlacov, vându dreptul de a lua pământ unui altuia, pe preț de două sute ruble.

Toți aveau de-acum pământ însă nici unul nu știa unde e și cât e.

Pădurea din marginea orașului se pustiise, gropi largi, arătau locul unde altădată fusese rădăcinile mari ale pușinilor brazi și multilor salcâmi.

PROPAGANDISTUL

— Da tovarăși, așa e!... așa cum vă spun eu și așa va fi cum vreți voi toți, așa va fi!... da, da...

— Va fi, dar nu știm cum e acel așa.

— Așa cum vă spun eu, adică așa cum vreți voi, tovarăși ai revoluției, libertății, și... a revoluției rusești. Așa va fi!...

„Eu, unul, — mă știți și voi — până eri alaltăeri, — adică până în ziua „slobodei“ — ce eram?... nimica toată, un cismar care îmi băteam mintea și gândurile mele toate, odată cu pingecele voastre...

„Și ție ți-am lucrat Grigor, și ție Maximov, și ție Mitrici. . dar cui n'am lucrat... la toți, știți voi bine că pingele mai bune ca mine, nimeni nu vă puneau, și eftine... și cum spusei, până eri, alaltăeri, mîntea mea era prinsă în cue și în talpă, și în iuful cîsmelor, acum însă, acum... — dacă a venit ziua noastră — pot să'mi casc și eu pliscul, să vă vorbesc, și cum bine știți, eu am fost cismar, acum însă, — pentru *răspublică*, — m'am făcut propandist,

„și eu, și tu, și toți tovarășii care vreți să vor-
biți, n'aveți decât să spuneți și voi, după ce
voi sfârși eu.

„Bine!... Vă spusei: — burjuii trebuie să dis-
pară, trebuie să nu mai fie, și dacă ei nu vor
să nu mai fie, să-i facem noi, da, să-i facem
noi să nu mai fie, locul lor trebuie să-l ia no-
rodul, voi toți, tovarășilor!

„Casele cu câte șapte turnuri, și tot atâtea
caturi, să fie ale noastre, pentru că destul au
fost ale lor, acum să avem și noi...

„Noi dacă am băut câteodată, apoi am băut
din cinstea unuia sau a altuia, sau din banul
nostru, acum a venit vremea să trăim mai bine
din banii lor, — adică tot din al nostru, — că
doar ei n'au muncit nici odată, nici cu plugul
n'au tras, nici pingelele ca mine n'au bătut.

„Bine!... Acum să trec la pământ: Pământul...
hă!... să nu credeți că pământurile au să ră-
mâe a le lor, adică așa!... Eu, eu... Vasile Gri-
gor Dobrinov, cismar, vă spun că cea mai mare
moșie o voi lua eu și asta ca să-i doară pe
ei, — și voi veți lua și voi, dacă nu una, tot
așa de mare cel puțin, două, trei mai mici, dar
tot mari; — pământ e destul, și pământul e al lui
Dumnezeu, ci nu al altuia. Așa, așa, ce vă
spun eu, așa va fi!... și acum cine vrea să vor-
bească, n'are decât...

„A, stați, uitasem!... Așteaptă nițel Gorghii, vreau

„să mai spun încă ceva... Nu v'am vorbit nimic
„despre ce face sovietul, ce este, și unde este...

— „Ei, lasă că știm noi, e în casele lui Avra-
„mov, și are și steagul roșu la poartă, asta o știm.

— „Da, în casele lui Avramov, — reluă propa-
„gandistul — „dară adevăratul soviet nu e acolo,
„ci e în capul lui Mișa, vedeți acolo e sovietul,
„el știe toate cum să le facă bune.

„Sovietul e casa noastră, — adică a lui Avra-
„mov, — vorba vine, — dar e casa noastră, noi
„nu mai trebuie să plecăm genuchi, și să ne
„scoatem căciula, pe la porțile și ușile proprie-
„tarilor, noi avem o casă și casa este a noa-
„stră.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Cine n'are de lucru, sovietul îi dă, și dacă
„nu, atunci capătă cel puțin de două ori atâta
„cât ar câștiga dacă ar lucra, căci vedeți voi,
„de muncitor nu trebuie să'și bată nimenea joc
„și de aceia i se plătește mai mult. Bani sunt
„destui, trebuie numai să se adune dela bogați,
„nu o să ia nimeni, nici dela mine, nici dela
„tine, nici dela nimeni. Ei au furat capitalul dela
„muncă, burjuii, negustorii... negustorii... și bur-
„juii ..

„E!... pe urmă, o să facem coperativele, și
„pe urmă — dacă va merge tot așa, — când n'o
„să mai fie capitaliști, o să alegem un Țar bun
„și omenos din mijlocul norodului. De aceia

„tovarăși să trăim noi, și copii noștri și nepoții
noștri și răsp. blica cu sloboda ei...

„Ura“!...

Se golise sala, pâlcuri pâlcuri, se îndreptau spre ceainărie, fiecare comentând adevărul spuselor lui Dobrinov de a cărui înțelepciune nu se puteau dumiri în de ajuns.

— Să-l ia dracul; nici nu gândeam că poate vorbi așa de bine...

— Bine, bine a vorbit, dar, eu eram cam departe și nu prea l'am auzit. Ce a spus?... ce ne dă?...

— Ei a spus el multe, dar unde pot eu să-ți spun ceva. CU Căsuța din Iași moșința lui... a vorbit bine, să trăiască!... Bravo!...

PAȘA

— Nu mai plânge Pașa, el nu e pe front...

— Ba da, a plecat cu prizonierii...

— Ei da, a plecat cu prizonierii la douăzeci de verstre de-aci, să repara șoseaua, să poată veni artileria grea; — în două zile trebuie să sosească, altfel să pierde Chersonul.

— Așa mi-a spus și el că două zile, știu eu!...

— Să întoarce, nu te mai gânde, și are să fie bine, și-apoi mă mir de tine, ce atâta drag?... sunt trei săptămâni de când îl cunoști, și abia două de când î ești nevastă.

Se frecă la ochi, își prinse vârful nasului cu două degete, apoi și le șterse pe capătul șorțului.

— Așa Pașa... acum te poci duce la culcare fără nici o grijă ai să-l visezi la noapte... mâine ai să te duci la mamă-ta să sapi grădina, poimâne ai să semeni cartofii, aci la soacră-ta, și iacă, două zile au trecut și ai să-l vezi pe Vanea venind pe poartă, și pe urmă... O să vă jucați, o să vă sărutați, — ca alaltă eri

în dosul casei, — o să scoateți apă din puț să udați ceapa, și... o să te mai strângă în brațe tot așa ca și azi dimineață când a plecat. Da!...

Incepu să râză, își suflecă nasul cu podul palmei și cum stam lungit pe pat, acoperit cu plapuma, mă ciupi de brațe.

Astâmpără-te Pașa... ei, n'auzi... astâmpără-te că am să te spui... dar tu ești nebună, și nu mai râde așa tare, că-mi scoli copiii, haide dute!... N'auzi?... uite nevasta vrea să se culce și ia...

— Pașa.. pleacă, pleacă Pașa, lasă-mi bărbatul în pace să doar..

— Pleacă tu, îi răspunse, și începu din nou să râdă în hohote. Mă trase de mâni, începu să mă gâdile, șezu peste mine și începu să mă apese, de credeam că-mi scoate sufletul.

Voinică, cu brațele groase, rotundă și roșie la față, cu ochii vârâți în fundul capului, creștați ca în vârful de cuțite, — râdea mereu, lăsând să i se vadă șirul de dinți lați și albi ca pătrățele de porțelan.

Scoală-te Pașa și du-te dracului, lasă-mă în pace... tu ești nebună... dute că de nu strig pe Vasilina, ș tu ști bine că cumnatăta nu prea are dragoste cu tine.

— Dute Pașa, dute, mai spuse nevastă-mea, luând-o de braț, îndreptând-o spre ușă, — dute, ai să-mi scoli copiii. .

Se smuci, râdea mereu și înbrâncindu-mi

femea pe uşă, puse zăvorul şi cu faţa roşle ca o pară de foc, — ca bestia, — se repezi la mine, trase plapuma jos, şi începu din nou să mă gâdile, şi să rătădă; să rătădă mereu, ca o eşită din minţi.

Sări-i din pat, mă luptai câte-va secunde cu braţele-i vânjoase, deschisei uşa şi o împinsei afară.

Ochii aceia mici ce păreau două creştături de cuţit, o clipă mai înainte, când râdeau de poftele unui sensualism violent, se rotunjiră în scobiturile lor, sub linia sprâncenelor galbene, abia înţelese, ca două picături de otravă, buzele i se strânsură subţiri, subţiri, ca şi cum ar fi fost cusute cu un fir de mătase roşie. Cu pumnii strânşi, în mijlocul pragului, îmi aruncă necazul şi ura înfrăţită crimei.

Săracul Vanea!...

A doua zi de dimineaţă mă mutam.

EL ȘI EA

S'au cunoscut de dimineată; era Duminecă. Ea pleca spre parc, să șadă pe bancă și să cânte; el, căuta undeva, într'acolo, vin bun și eftin. Ea era înbrăcată într'o rochie de mătase albastră, înfășurată pe cap într'o rețea fină, străvezie, tot albastră; în picioare ghete de lac, lungi, elegante. În urma ei, miros puternic de amestec de parfumuri

El, soldat bolșevic, înfășurat într'o manta subțire, ofițerească — un fel de pardesiu — cisme frumoase, mustață mică lăsată pe buze. În urma lui, fumul unei țigări aprinse.

— Ce frumoasă domnișoară!...

— Iți plac așa de mult?...

— Foarte mult!... Și se apropie cu zâmbetul pe buze, aplecându-se spre ea, suflând fumul țigări într'o parte, și o luă de brațul stâng, spunându-i mai mult pe șoptite:

— Mergem împreună?

— Unde?

— Unde vrei.

- Mergem în parc...
- Foarte bine!...
- Cum te cheamă?... Ii râdeau ochii.
- Igor... dar pe dumneata?
- Marusia... Zâmbeau împreună.
- Ce nume frumos!... frumos, ca și d ta...

În parc, pe bancă, unul lângă altul, el cu mâna pe după mijlocul ei, ea, scormonind cu un bețișor nisipul de sub picioare. Când și când se apleca în spre el, în strânsoarea mâni ce-i cuprinse talia, îi plăcea și se lăsa.

Numai vorbeau nimic, ochii lor se întâlneau în toată clipa, și în toată clipa se priveau lung, strălucitori de patimă. Zâmbea și ea, zâmbea și el.

Mâna ei, îmănușată se odihnea pe genunchiul lui...

Douăsprezece din zi.

- Vrei să te măriți?...
- Da.. Și tu ești frumos!
- Să dăm pe la popă?
- Să dăm!.

După masă, la patru ceasuri, lume multă la biserica: — ginere Ignor; — mireasă; Marusia.

Trei zile nuntă, a patra.. Marusia, cu picioarele vârate în niște cisme mari, ca două gropi mobile; rochia, o stambă roșie înflorată cu

alb, cu capul băgat într'o legătură cu trestii, venea pe același drum al parcului cu amândouă mâinile ridicate, în susținerea povarei.

Pe urma ei, praf și miros umed de apă stătută.

El, aceeași ținută, mototolită însă, făcea poliția pieței zarzavaturilor; duhnea a vin stricat, ca un poloboc golit, scos la soare.

PREDAREA ORAȘULUI

Cu toate asigurările date populației, de către garda roșie, și îndeosebi, de cel mai mare al lor, „Ștabul,” — un fel de șef de stat major, — se întâmplă ca trupele inamice, să fie așteptate din ceas, în ceas, la două zile după ce armata revoluționară, părăsise târgul, luând cu ei, toți bani aflători pe la poștă, prefectură, primărie, administrația financiară, și chiar de pe la negustorii cu ceva dare de mână.

De patruzeci și opt de ore, nu se mai auzise bătaea tunului și pocnetul îndesat al mitralierei, și nici că se mai văzuse vre-un soldat pe stradă, în schimb însă, în praful drumului, pe maidane și prin locuri dosite, se vedeau încărcătoare cu cartușe, puști lepădate, săbii și baionete, ca și cum un bolșevic imens, cu capul în slavă, și cu picioarele pe pământ, ar fi semănat ultimele grăunțe ale războiului.

La primărie, lume multă; se chemase populația orașului, ca toți la un loc, să aleagă o comisiune care să plece înaintea dușmanilor, să

predea oraşul. Ştiau ei că la Nicolaev locuitorii se împotravisă, şi că pentru aceasta, mijlocul oraşului a fost distrus : casele incendiate, mii de oameni împuşcaţi, aşa că acolo unde oraşul era mai frumos, în construcţiile sale, nu mai rămăsese decât zidurile înalte înegrite de para focului. Mai ştiau ei că la Cherson se împotravisă deasemeni, şi fără nici un folos, şi că mulţi dintre apărătorii demnităţii revoluţiei, şi-au găsit moartea ; uni împuşcaţi, alţi înecându-se în apa Niprului.

Aleschia, rămăsese la rîndul ei, să'şi hotărască soarta, cu atât mai mult că nici nu era cine să o mai apere... Casele mici cu stuf, înpestritate pe ici pe colo, printre ele, cu câteva ville, nu vroia să piară. Să nu piară căci ar fi degeaba şi această nouă jertfă. Dacă ar fi rămas avutul, bogăţia oraşului şi a oamenilor, poate, dar aşa... când banii lor sburau în automobile, pe drumul Caucasului!...

Se hotărâse deci, predarea oraşului.

Pe o masă ce improviza tribuna, sus, în picioare, cu capul descoperit, vorbea mulţimi un tovarăşi întru pravoslavnică mişcare a libertăţii. Lângă masă, doctorul oraşului, directorul gimnaziului, un avocat şi vre-o doi elevi de liceu, asistau ca simpli spectatori.

— Tovarăşi, începu oratorul, ne-am adunat aici cu toţi... ştiţi pentru ce?... ne-am adunat să ne

alegem o comisie care să meargă la Cherson și acolo, la comandatura străină, să-i predea,— pe o tavă de argint — oraşul.

— Cu pâine și cu sare!.. întrerupse o voce.

— Da, cu pâine și cu sare, continuă vorbitorul, și acolo să le spună că noi suntem oameni liniștiți, și că nu ne mai opunem la venirea lor aci.

— Mai bine să-i ia dracul!..

— Ticăloșii!.. cu pâine pe tavă... și ei vin să ne fure toată făina...

— Uni banii și alți pânea... Mai bine era sub Țar!..

— Cine nu știe că odată era bine și la noi, continuă oratorul dar, tot mai bine e acum... Da!.. faceți voi gălăgie, dar o să spuneți și voi ca mine.

— Bincle ăsta să-ți fie ție în cap...

— Nu m'ați înțeles tovarăși, bine, adică pentru că suntem liberi, pentru că numai muncim pentru alții, și... pe urmă, comerțul e liber poci face ce vrei, fără să mai tragi obloanele, ca să șoptești nevesti ceva.

— De aceia zic tovarăși, să alegem o comisie de cinci care...

— Nu cinci, — șapte.

— Zece...

— Doisprezece... doisprezece, doi...

— Bine, doisprezece să fie, cari să meargă

acolo, și pentru asta eu zic să-i alegem pe...
Luca Stefanov...

— Nu!.. nu!.. ăsta nu e bun!.. — începură să strige cu toții, — ăsta nici că a fost până acum cu noi, când erau soldații noștri aci, el era fugit; nu!.. nu!..

— Bine!.. Altul: Maximov Ilici Teodorov...

— De...

— N'a prea fost de treabă, i-am vândut...

— Lasă, lasă că e bun!.. Altul, spune!..

— Popa Nicolai Dimitrievici e bun?

— Bun! întăriră toți în cor.

— Care va să zică atunci, — și începu să numere pe degete — avem până acum unul, dol...

— Să-i lăsăm pe ăștia spuse unul care abia înțelese despre ce e vorba.

— Tu taci din gură Dobrinov, noi trebuie să alegem doisprezece .. Așa!.. acum tovarăși eu zic să-l punem pe Bonderev Vasili că...

— Nu!.. nu!.. jos cu el!.. ăsta e din partida ofițerilor, e cu cadeții.

— Jos!..

— Dar e un om cum se cade, știe să vorbească și limba lor...

— Tacă-ți gura câine, te cunosc eu și pe tine!.. ticălos ce ești!..

— Așa-i, așa-i, începu norodul, jos cu tine!.. trădătorule!.. și tu ești ca el!.. Doi porci!..

In mijlocul gălăgiei, căpitanul de vapor Ivan

Imenov, începu să strige mulţimii :

— Proştilor!.. stau de o jumătate de ceas aci, şi mă mir de cum l-aţi putut asculta până acum, pe ticălosul ăsta de pescar, jos cu el !..

— Jos!..

— Să vorbească altul...

— Aşa-i... Da... Altul să vorbească, şi toţi cu sute de guri cereau aceasta.

Vasili Postaşul, să vorbească, spuse unul, şi după el toţi începură. Vasili!.. Vasili!..

Şi Vasili le cuvântă :

— Tovarăşi!..

— Bravo!.. bravo!..

— Iacă, p'aci, p'aci să caz, urcându mă pe masă... — mulţimea răsé — eu zic tovarăşi, dacă duşmanul e aci, peste Nipru, e tot aşa ca şi când ar fi şi dincoa, la ce să-l mai chemăm şi încă cu comisie; dacă o vrea o veni, dacă nu, nu, şi gata; eu zic să stăm pe loc...

— Aşa-i, are dreptate... Bine... Bravo Vasili!..

— Tu ştii să vorbeşti, se amestecară cei mulţi, strigând şi bătând din palme. Vasili reluă :

— Aşa are să fie mai bine... la ce să-i mai chemăm noi? Dacă vrea să poştească dacă nu... spuse ceva mai pe şoptite şi se dete jos, găsind soluţia cea adevărată.

— Nu se poate asta, şi se urcă la tribună un fost cinovnic. Eu zic...

— Tacă-ţi gura, îl întrerupse vre-o doi, tu nu

vezi că ți'e sufletul în oase și ai să mori, ce bine ne poci tu sfătui....

— Eu n'am să mor!.. eu...

— Lăsați-l să vorbească, lăsați-l să vedem, nici el nu e mai prost decât Vasili. Se făcu liniște.

— Eu tovarăși, întâi n'am să mor pentru că nu vreau, și pe urmă zic că e mai bine ca să ne ducem din casă în casă, și să întrebăm pe fiecare cum vrea el; să-i spunem: mă, tu pe cine alegi să meargă în comisie și dacă vrei să meargă sau nu vrei?... Și atunci noi o să judecăm, și de partea cui o fi mai mulți, așa o să facem. Vin încoace sau numai vin, ca să știm și noi, pentru că vedeți tovarăși, dacă s'or întoarce ei și or afla de ce am făcut noi pe-aci, cu comisii, cu de alea, și de alea, o să ne ia dracul pe toți...

— Are dreptate. . Așa-i!.. și iar începu aprobările celor mulți să spargă auzul.

Se făcu mișcare începură a discuta ei înde ei, câte doi trei, și după o zarvă de câte-va minute, parcă înțeleși cu toții, începură să vadă că n'are dreptate.

Doctorul, cu vocea-i seacă, de jos, de lângă masă, spuse așa ca să fie auzit de toți.

— Mișa a vorbit prostii.. soldați noștri sunt la Sevastopol, și dușmanii colea peste apă.. ia spuneți cine e mai aproape?.. Eu cred că e bine să continuați alegerea, asta e ceea ce

poate fi mai bun.

Iar se urcă unul pe masă, apoi un altul și un altul, până ce spre seară, a dat Dumnezeu să se isprăvească.

Când fu să plece comisia la Port, să ia vaporul pentru Cherson, se pomeniră față în față cu trupele inamice cari văzându-i numeroși, ordonară să se împrăștie.

Și fiecare s'au dus pela casele lor, după ce nu se puteau mira în de ajuns, cât de zdrențăroși și nemâncați le erau mosafirii, cari nici n-au mai așteptat să fie potîți.

LA CINEMATOGRAF

Inbulzeală!... Copii mulți, de la opt până la șaisprezece ani, copiii ulițelor, micii revoluționari, sau mai bine zis, răsadul bălăriilor de mâine, ce acoperă întinsul nesfârșit al Rusiei, în vechea-i și noua-i organizație de stat.

Uu sfert de oră înainte de începerea spectacolului. BCU Cluj / Central University Library Cluj

O sală mare, — anti sală a cinematografului — vuia de țipetele și urletele micilor bestii, pui parcă ai aceleiași mame; toți băla!, toți obrasnici și toți răi.

Se alergau prin mulțime, se prindeau, se înbrânceau se băteau și se călcau cu tocul cismeii, unul pe altul.

Pe bănci, — jur împrejurul sălii, — femei și bărbați, se uitau liniștiți, nesupărați, la cei ce se tăvăleau pe jos și țipau sub pumnii celor de deasupra. Toți surzi, toți orbi, numai dinții le únblau, trosnind semințele de floarea soarelui, scuipând cojile, când jos, când pe capetele, spinarea, sau fața celor de le sta înalte. Și

ei, — părinți ai multora dintre scandalagii, — nepăsători, cu seninătatea zeilor olimpici, își sunau dinți, trăind în ei, și numai cu ei, fără să aibă timp nici de a gândi.

Vorbele murdare însoțite de gesturile tot așa de murdare ale copiilor, îi făceau să râdă în bărbi pe zei, iar pe zeițe, să întoarcă ochii galeși, cu zâmbetul pe buze, spre omul ce-l simțeau aproape, înghesuindu-se în trupul buhav de fără de gânduri.. Se priveau, își râdeau unul altuia, și el, cu brațul leneș, de urs visător, pedu-pă gâtul ei, îi strângea capul ispititor, ca o făgăduială pentru ceva mai târziu.

Scuipau semintele înainte, asemeni tuturor răilor din sală.

Podteaua părea bătută de un fel de grindină care nu se mai topa și care amestecată cu țărâna de pe jos, frământată sub talpa cismeii, își schimba culoarea într'un cenușiu murdar.

Nebunia plânsului și râsului, micilor animale, nu mai contenea, și muzica aceasta plictisitoare, cu accente de urlete, era abia preludiul la marea operă.

Se aprinse cele două lămpi din perete, se deschise ușa săli, și o domnișoară trecu într'o gheretă de scânduri zăbrelite, asemeni unui coteț, și începu împărțirea biletelor de intrare;— era casierita cinematografului.

Pumni strașnici se căpătau odată cu biletele

cumpărate; nimeni însă nu mai răspundeau loviturilor, își luau șepcile, dacă le erau căzute, și iuți ca viezurii, intrau în sală, ducând cu ei nebunia și tot vacarmul cu ocările și gesturile brutale.

Săreau pe șirurile de scaune, trânteau ușile mari și grele ale eșirilor, fumau, înjurau și băteau din picioare, ca dracii în staul.

Când se făcu întuneric în sală, și lumină pe pânza din fund, se făcu tăcere...

S'a sfârșit...

De unde; o mișcare greșită a operatorului, făcu ca întreaga sală să tropăie din picioare, să fluere, de părea că întreg pământul se afundă în întunecimi necunosutce...

Se îndreptase greșeala, urletele totuși continuau încă până ce se schinbară într'un sâsâit prelung, care se topi și el în aprecierile tot atât de sgomotoase, pe seama mișcărilor repezi a le filmului...

„Ha, ha, hă!...” „Dracul!...” „Să-l ea dracu...”
 „B r a v o!...” „Bravo!!!” „N'a, a plecat...”
 „Proasta!...” „Uite că plânge..” „Ticăloasa...”

.

Am plecat, simțeam că îmi crapă capul. .

Dacă ar învia Dante și ar asista o singură dată la o reprezentație de cinematograf în Aleșca, Gubernia Tauridei, pe malurile Niprul,

și-ar nega întreaga operă.

Dădui zece copeici unui văcsuitor de ghetе, să mă perie, de cojile de semințe cu cari am fost sculpat, tot timpul, de o institutoare și un fost ofițer.

VIAȚA TIHNITA

— Natașa !... dă-mi o țigare...

— Să te ia dracul, ai fumat până acum patru, și n'ai făcut nici o treabă.. Ai spart lemnele?...

— Le-am spart Natașa... Dă-mi o țigare...

— Nu se poate, lasă-mă în pace, aprinde mai bine samovarul.

Maxim era proprietarul a două corăbii cu cari făcea drumul la Senfiropol, Sevastopol și Odesa, acum însă, revoluția i le confiscase, și vasele cu pânzele strânse, stăteau împiedecate cu odgoanë grele lângă mal, pe brațul Niprului.

Era bogat Maxim, muncise mult la căratul sacilor, dar nu putea spune nimic, căci Natașa cânta cocoșește, ca toate femeile ruse, pe cât timp el, sta acum pe scăunel în curte, aruncând boabe la găini. Ar fi fost bucuros să plece iar în în călătorii, cu marfă sau dupe marfă, dar... Rusia acum e slobodă, și oftă lung Maxim scârpînându-se în cap. Când era pe apă, fuma când vrea, acum... și ear oftă lung Maxim.

Banii erau la Natașa, ea făcea gospodărie, el nu făcea nimic.

— Dă-mi Natașca !... Tușca !... dă-mi o țigare...

— Ai aprins samovarul?...

— Îndată, îndată...

Svârli ultimele boabe la păsări, se sculă, făcu surcele, umplu samovarul cu o căldare de apă și aprinse focul, Natașa îi aduse o țigare.

Când era vinul pe la toate cărciumile, atunci mai spunea și el câte ceva, avea mai multă putere, în cele două trei zile pe cari le sta acasă, între șase și opt săptămâni de călătorie pe ape; și totuși, Natașa era strașnică totdeauna; când venea uneori, beat rău, la casă, adormea în curte, pe pământ, purtând pe spinare urmele vergelei de salcâm, și pe față vânătăile pumnilor autoritari ai femeii.

„Așa sunt ele toate!“ Maxim se obișnuise cu felul ăsta de a fi, și-apoi, nu erau toți la fel cu el?...

„Toți, toți... noi suntem niște proști, dar nu e vina noastră, și ele sunt tot așa, la fel cu toate, dar ele, sunt mai cu multă minte, știu carte, ce să-i faci; Dumnezeu a vrut“... Și mormăea Maxim, fumând și ridicând, la intervale de timp, capacul samovarului, sau aruncând pe coș, câți-va cărbuni...

Natașa, la poartă, cu două vecine, povestea din isprăvile revoluției, și găsia atâtea greșeli,

că de ar fi fost dupe ea, ar fi început-o din nou și altfel de cum fusese făcută. Măcar, ce să faci, — spunea ea — și ei sunt oameni, dar...

— Nu, nu... de acuma de s'o mai face ceva, apoi noi femeile să facem.

Și ochii mici, ai Natașei, rotunzi ca două mărgele de sticlă fixate în obrajii mari, tăiați de crețurile vremei, se turteau, sub arcada sprâncenei încruntate, ca două picături de smoală.

Cu brațele încrușișate pe piept, legănându-și trupul mare băgat în creții fusteii, obosită, ca și cum ar fi dus întreaga Rusie în spinare, intră în curte văicărându-se singură:

„Iai, iai, Doamne!.. Să nu mai dea Dumnezeu.. să nu dea Dumnezeu“.. și își clătina capul, odată cu umbletul.

— Ce-i?.. O întrebă Maxim, văzând-o îngrijorată.

— Nimic, vorbii cu Melana și cu Iulea Osipovna... La moară a început să strângă fălăna... la poartă sunt ei...

— La noi?...

— Nu... la moară...

— A!...

— ...Doamne, Doamne, Doamne!...

— Nu-i nimic, o să treacă și asta, au să plece ei odată; uite, e gata samovarul, adu ceainicul și stacane...

O masă mică în trei picioare, samovarul

lângă ea. Maxim și Natașa își beau ceaiul: unul, două, trei, patru... dar cine ar mai putea spune câte stacane. Intre dinți, mișcau câte o bucășică de zahăr. Și cum stau unul lângă altul, Natașa îl bătea ușor pe umeri, mângâindu-l.

Maxim, sta locului ca un câne când stăpânul îl netezește cu piciorul.

Se terminase apa din samovar.

TRAIASCA REVOLUȚIA!

Pe masă samovarul dogorește căldură, pe o gaură, răsuflătoare a capacului, aburii se urcă sus, rostogolindu-se în ghemuri ce se deșiră.

Marusia soarbe ceaiul, mișcând în gură o bucățică de zahăr, în față Crișa, cu capul rezemat de mână, cu ochii perduti în fundul paharului ce se răcise, mișcă, cu degetele-i groase, prin găurile mușamalei rupte, ce acoperă masa.

În casă, liniște. În fața a șapte icoane o candelă sfârâie, jucându-și gămălia de lumină, sfârșind ultimele picături de undelemn.

— S'a răcit ceaiul Crișa... bea!...

Crișa își mișcă căciula mai spre ceafă, se scărpină în părul rar ce-i cădea în vițe pe frunte, roti ochii de jur împrejur, ca și cum atunci ar fi venit acasă, căutând pe cine știe cine, scuipe hârâindu-și gâtul, aruncă o bucățică de zahăr în fundul gurii și tot așa, ca singur pe lume, goli paharul cu buzele abia întredeschise, mișcând din fălci, mutându-și zahărul dintr'o parte în alta.

Marusia umplu din nou paharul.

— La ce te gândești Crișa?...

— La nimic... stau și eu așa...

...: Și iar aceeași tăcere întreruptă abia de aceleași sorbiri grăbite ale Marusiei.

Samovarul numai aburea aproape de loc, cărpa cu care îi înfundase coșul făcu să se stingă resturile cărbunilor. Crișa cu pumnul închis, cu cotul pe masă, își susținea capul să nu-i cadă.

— Să-l ia dracul pe sgârcitul ăla de Igor, că nu vrea să dea camionul și calul.. spuse femeia.

— Hm!.. deschise ochii mari Crișa, ca și cum s'ar fi deșteptat din somn... Trei sute! trei sute!... trei sute!... — Lovi cu pumnul în masă, — Cănele!.. dacă i-am dat două sute de ruble, apoi i-am dat mult de tot... Înainte de război, și chiar la început,—în nouă sute paisprezece,—cu două sute de ruble cumpărai zece cai, nu unul ca al lui, mărunț și mic, și..... Ști Marusia că m'am uitat astăzi la el bine și văz că se coștește cu picioarele din față... Merge așa... și își înțepeni două degete pe masa pe cari le mișca atingându-le.... Dar tot e bun, — închee Crișa,—e bun, bun de tot... ca și cum și-ar fi vorbit gândurilor.

— Bun, bun, dar dacă zici că e așa scump!... Iar se făcu liniște.

Ochii lui Crișa se făceau când mici, când mari, se înseninau și se încruntau. Crișa gîndea

la ceva, se vedea bine, de data asta dacă l'ar fi întrebat Marusia la ce gândește, ar fi avut ce-i răspunde.

Se scărpină dupe ceafă, trase căciula mai pe frunte, și ca și cum ar fi urmat șirul gândurilor, începu să mormăie neînțeles.

Marusia se sculă, ciocăni cu degetul samovarul, îi ridică capacul se uită în el, apoi eși în curte. Crișa mișca buzele înainte pînă ce începu a vorbi tare, singur cu el...

„Nu e nimic... cine are să știe... trei sute, bine, trei sute... dacă ai ști tu... mi-ai da degeaba“... Si tot așa, vorbele se curmau, unele dupe altele, ca și cum ar fi fost tăiate, ca fire de ață, dintr'un mosor încâlcit. Se mai scărpină în ceafă și în frunte, mișcându-și căciula, când într'o parte, când în alta, apoi cu hotărârea lucrului isprăvit, lovi cu palma în masă. Ii sticleau ochii de bucurie, arătându-și dinții lați și negri de tutun, într'un zâmbet de ispitire. Rămase așa cu ochii mari, căscați în gol, și își șterse mustățile cu dosul mîinii și mâneca hainei. Marusia intră în casă.

— Unde o să ținem calul ?

— Unde?... în șopron!...

— Dar... acolo aproape că numai e loc să mă mai învârtesc eu, dar calul ?

— Se face, locul... se face...

— Și camionul?...

— Ia, în curte...

— Dar ce, vrei să dai atâtea ruble?... Să-l ia dracu! cu cal cu tot... vezi mai bine de îl cumpără pe a lui Mișa, și de e mai bătrân...

Crișa începuse să râză, făcând ochii mici, mici de păreau că se pierduse în fundul capului, tăiați de liniile crețurilor.

— O să vezi tu Marusia ; o să vezi, și trei mii de ruble îi dau, nu trei sute... trei mii. ... Și iar bătu cu mâna în masă, și se ridică drept, ca o făclie, în fața femeii.

— Cânele ăsta bătrân, e un ticălos și jumătate : de câte ori am avut ceva cu el, a trebuit să mă înșele, cu cât de puțin măcar, ca și cum nici n'ar fi putut trăi fără de asta. Ți-aduci aminte?... A, nici nu ți-am spus, știam că ai să mă cerți,—i-am dat odată șase ruble împrumut, ei bine, sunt doi ani de-atunci și nici acu nu mi ia mai dat... Și hamurile acelea de i le-am cumpărat, cam tot cu vre-o doi ani în urmă, știi?... alea de nu m'au ținut nici două zile, erau putregăite, de aruncat, și el ticălosul mi le-a vândut ca bune.

Acum mă gândii iar, calul merge, e bun, măcar că se cosește el, e bun!... calul e bun, e bun de tot, încă, e tânăr, e iute și poate ca să mi se fi părut numai că se cosește.... E foarte bun ! Nici n'ași găsi un altul mai bun, dar... mă gândesc la camion... și camionul e

bun, dar de, să nu cum-va să-i fure ceva, să mi-l dea stricat gata.

Mare ticălos ca Igor ăsta nici că o mai fi un altul, pe fața pământului.

— Eu zic să-l lași în pace; ce, nu mai găsești în altă parte? Slavă domnului Rusia e plină de cai, și acuma mai cu seamă, acuma când norodul o să stăpânească... te pomenești că și vita o să moară dacă o ei de la el, poate chiar să o dea de bolnavă și tu...

— Ași, de murit n'are să moară. Și ochii i se luminară și fața îi era când roșie, când galbenă. Poți spune, de pe acum chiar, lui Alexici, lui Mitrici, la Vera Ivanova și la toate femeile cu cari te vezi, că am și cumpărat camionul, și că nu-mi pare rău de banii ce i-am dat, auzi?... Așa trebuie să spui tu...

— Și pentru ce asta?..

— Pentru ce!... Pentru că... tu nu știi, uite, diseară am să mă duc, am să-l scot afară, lângă pădure,—să încerc calul,—și acolo nu mă vede nimeni, și.... Aici Crișa, complectă vorba cu gestul, ca și cum ar fi strâns pe cineva de gât, și începu să râdă, un rânjet sălbatec de bestie.

— Crișa ce vorbești?... Crișa!... Și Marusia își duse mâna la gură încremenind așa.

— Ești proastă!... nu-ți spusei încă nimic și nici nu-ți spui;—ce știi tu?... ce dai din cap?... ăsta e un câne de care nu trebui să ai milă,

înțelegi?... De ce să-mi pară mie rău, sau ție. . de un ticălos de hoț care ne fură cu o sută de ruble. Ne fură, ne fură Marusia, ne fură, înțelegi tu?... Trei sute de ruble sunt bani mulți, și lui nu-i pare rău de mine, la ce să-mi pară mie rău de el atunci?... să fie om cum se cade, da, e păcat, dar așa. .

— Să omori!...

— Hm!... tu nu înțelegi că acum mai mult trebuie să ne doară, dacă tai o găină.—o găină costă zece ruble, —pe cât timp la un câne ca ăsta pot să mai găsesc ceva; și dacă nu-l omor eu, poate să-l omoare garda roșie, poate.... Cum a omorât pe atâția, de ce n'ar fi și el printre ei? Zău ești proastă Marusia, ești proastă.....

Și cum sta în picioare în fața ei, o prinse în brațe și o ridică în sus, o sărută și o mîngăie cu amândouă mâinile pe obraji.

— Tu să fii cuminte Marusia, ai înțeles?..

— Să nu te vază cineva....

— Nici o grije.

— Iacă s'a stins candela... Ai cumpărat astăzi undelem?... a da, mi-aduc aminte. Am început să intru la gânduri... de s'ar isprăvi odată mai curând; gândeam la început că ar... nu-i nimic, numai vezi de isprăvește, ca să pot fi liniștită, uite acuma chiar, parcă îl port în spînare, parcă.... dă-mi un chibrit....

Crișa aprinse candela, făcură amândoi cîte-va

crucl, în fața icoanei, mișcând buzele într'o rugăciune îngânată care se închee cu: „dă Doamne dă Doamne“, apoi Marusia continuându-și vorba:

— Dar să isprăvești Crișa; și bagă de seamă să nu te vază cineva, să nu.. De ce taci? Ori ți-ai luat seama?...

— Înțelegi tu Marusia, eu am să-ți spun ție ceva.

— ! ?

— ...omul e un păcătos, un ticălos... și mie mi se pare că sunt om, îmi adusei aminte....

— Ți-aduseși aminte... ă!... Ia să nu-ți mai aduci aminte de nimic, prea ești... De aia ai rămas cu pantalonii rupti și cu cismele găurite... ți-ai adus aminte!... Igor e un câne, Igor n'are suflet, Igor nu e om, Igor e drac, da, drac; mă înțelegi tu pe mine?... Igor e dracul.

— Tu singură spunei...

— Eu singură... am spus așa până ce m'am gândit, acum spun altfel. Dupe ce mi-ai aruncat atâta grijă în cap, acuma vrei să mă înbolnăvești, fără să fi avut pentru ce... mi-e scârbă și de tine și de el. Ieși afară!..

— Marusia...

— Ascultă, s'aduci camionul și calul, mai înțeles?... haide, pleacă!..

— Eu ziceam...

— Pleacă!..

Crișa plecă. Din ușă Marusia încă îi spunea

cuvinte pe șoptite, destul de tari ca el să le audă, la cari Crișa, răspundea cu gestul minilor grele, ce se legăneau, pe lângă trup, spânzurate de umerii lați.

Se înserase. Marusia, pe vatră, cârpea un fund de nădragi, la lumina unei lampe mici, cu vârful sticlei retezate, înegrită de fum. Cânta.... cânta Marusia și ridica pantalonii în sus, să-i vadă, parcă, mai bine, apoi lăsându-i pe genuchi, netezindu-i cu mâna, prindea cu fire de ață, marginile petecului.

Lăsă lucrul, se dete jos mai mult tîrîndu-se, prinse mucul candelii cu două degete... se fripse; le băgă repede în gură....

„Dracu“... Opri candela de a se mai mișca, făcu o cruce și se învărti prin casă, prinzându-și mâna de toate cele; ba să așeze un taler de lut mai bine pe policioară, ba să împingă paharul din mijlocul mesei mai spre părete, se opri în fața ferestrei, își lipi fruntea de geam, și cu palmele cerc, în jurul ochilor, cătă să vadă afară, în întuneric.

„De-ar isprăvi odată, parcă îl țîn în spinare“.

Deschise ușa, afară era liniște, pomii abla înmuguriți, își înălțau crăcile, în lumina lunei plină ce se ridica pe dupe casă; grohăitul porcului din cotet, rupse o clipă liniștea și liniște

iar se făcu. În vecini undeava, cânta din balalaică...

„Cânele cela de Igor trebuie să aibă patru suflete“ !....

Intră iar în casă, luă o piroșcă dintr'un lighean de sub masă, mușcă din ea și o lăsă, aprinse dia nou samovarul....

În curte, Crișa, calul și camionul, sosise.

Marusia eși afară și amândoi, fără să-și vorbească nimic, grăbiți, scoaseră calul din șleauri și așa cum era, cu hamurile pe el, îl băgară în șopron. Impinseră camionul sub salcâm și intrară în casă.

— Gata ?.. Îl întrebă Marusia.

— Gata. Și Crișa șezu pe scaun cu toată greutatea corpului, ca omul trudit de munca grea ce-i trecuse puterile. Iși scoase căciula, o aruncă pe vatră, își șterse cu mîneca hainei nădușala ce-i brobona fruntea, fața îi era galbenă și ochii păreau rotunjiți în cap, ca ai unui speriat... buzele îi tremurau, mînilă îi tremurau. Marusia îl ștergea cu un ștergar pe față.

— Nu spui nimic?..

Tăcea omul, tăcea parcă sugrumat de nodul ce i se puse în gât și care nu se mai cobora de loc. Bău un pahar cu apă, și încă unul... se uită lung la mînilă amândouă, întorcându-le și pe o parte și pe cealaltă, se sculă în picioare, luă lampa din cui, o puse pe marginea

mesei, și se uită la el, de sus până jos, se mai uită la cismele-i acoperite de praful nisipului din pădure, răsuflă lung, puse lampa la loc, și se așeză din nou pe scaun.

— Ei, tot nu spui?...

— Ce să spun?... l'am omorât!.. M'a blestemat...

— Nu-i nimic, răsuflă Marusia ușurată și ea, uite aci, aci parcă îl țineam, și își bătea ceafa cu mâna.

Crișa scoase din buzunar motoașcă cu cele trei sute de ruble.

— Ia banii...

— Numai ai noștri!...

— Să-l ia dracu, îmi era...

— Prostule...

Puse samovarul pe masă și umplu paharele, și amândoi, tăcuți, față în față, se priveau lung, sorbindu-și ceaiul.

Ochii lui Crișa se făceau când mici, când mari, se înseninau și se încruntau. Crișa se gândea, se vedea bine. Marusia nu-l mai întrebă nimic și nici el nu mai spunea ceva, rămânea doar cu paharul la gură fără să soarbă, oprindu-și mișcarea gurii, ca și cum ar fi trăit aievea, clipa imediată de dupe omor. Și iar, greoi, își mișca limba în gură, și aburii ceaiului, îi învăluiau fața ca într-o ceață de toamnă.

A doua zi, se trecea pe seama gărzii roșii, stârvul lui Igor care, se spunea, ar fi făcut parte din burghezia acaparatoare a bunurilor poporului, deși averea lui Igor nu se urca de cât la vre-o zece mii de ruble.

Crișa, căra saci cu făină de la port la magazii; erau proviziile ce trebuiau scăpate din fața dușmanului.

Manifeste mari, lipite pe zidurile orașelului încheau rândurile tipărite cu litere mari groase.
„Trăiască Revoluția!...”

LA „ȘT A B”

Un biou mare în mijlocul odăii. Jur împrejur, răzimate de părete, canapele și scaune înbrăcate în catifea roșie, pe cari stau soldații gărzii.

E cancelaria *Ștabului*; statul major al armatei revoluționare, care își zicea „frontovici”.

Toți acești consilieri; cu șepcile pe cap, tolniți pe roșu, cu picioarele întinse — ca și cum ar fi fost mai mult culcați pe scaunele lor — țineau armele răzimate de ei, ca ceva indispensabil stabilirii planurilor ce trebuiau discutate și puse la cale, mâncau semințe de floarea soarelui.

Erau în clipa de gândire profundă a situației de pe front.

Unii din ei își curățau nasul, ca copiii răi crescuți ai mahalalelor, băgându-și degetele în nări, alții fumau, și alții se scărpinau, în ceafă sau în frunte, după felul chibzuinței lor. Toți însă, scui-pau, scui-pau mereu cojile pe covorul din mijloc, roșu și el, înflorat altădată, pe care să

vedeau urmele late și marl, ale cismelor grele, sau ale bocancilor țintuiți.

Noroi, praf și scuipat.

Artileria bătuse, ziua din ajun, și noaptea totă, și dimineața cât-va, acum, — de vre-o două ceasuri, — încetase.

— De bună seamă, spuse Ștabul, dușmanul s'a retras în fața focului nostru... Soldații luptă bine, foarte bine... da, și dacă ar sta tot timpul pe poziție, ar fi și mai bine, dar ce să le faci... sunt oameni și ei, le trebuie odihnă, — de aceia suntem liberi — ... Răul e că nu vor să doarmă la căzărmi; se risipesc prin oraș pe la case, așa că dimineața, trebuie să-i scoale, cutreerând ulițele cu barabancele...

— Nu-i nimic, avem armată să...

— Și eu cred tot așa, în tot cazul, ca măsură de... cum se zice... de luare aminte, e bine ca pe marginea Niprului, pe marginea de dincoace să facem tranșee...

— Pă dracu, tranșee!... nu-i nimic.

— Ba nu, e bine; și nu e cine știe ce lucru greu; în două zile săpăm șanțul, — avem prizonieri vechi. — Pământul nu e pământ, ci e nisip, treaba o să meargă mai repede chiar, de cât spusei; într'o noapte isprăvim.

— Dacă spui tu că nu se poate altfel, și că trebuie, apoi, fă, adică să facem. Spuse un caucăzian, mare cât o sabie de cazac.

„Să facem“, spuseră toți.

— Apoi mai e nevoie să tăem salcămii ăia din fața mănăstirii...

— Și mănăstirea dacă vrei.. spuse tot caucasianul.

— Dar toate astea cum ziceam, numai când inamicul ar intra la Cherson, până atunci, la ce să răscolim pământul de geaba, și apoi de acolo până aci, sunt vre-o cinci verste.

— Așa, așa!... Mormăiră toți, ca și cum un cor improvizat ar fi dat răspunsul într'un Aa-minnn... la liturghia bisericească.

Se isprăvise sfatul strategic al războiului. Sfetnicul însă rămăseră locului, tot așa ca și mai înainte; de dimineață până seara, tăvălindu-se, când pe o parte, când pe alta, și când oboseala gândurilor îi ajungea, se ridicau, își îndreptau oasele, căscau lung, ridicau mânilor în sus, strângând pumnii și plecându-se pe spate, scoțând câte un Aăă!... Frământau până la un sfert de ceas, covorul cu picioarele, și iar ședeau pe aceleași canapele cu catifeaua roșie, moale și mătăsoasă. Unii, prea surmențați, pleacau capul pe răzlmătoare, închideau ochii, și stau așa, duși în lumea visurilor...

Pe un fotoliu mare, ca al unui mitropolit, sta

Ștabul, obosit și el parcă, lovind cu creionul un capac de călimară, mișcându-și capul ușor, cu fiecare ciocănitură. Pe stânga pieptului, o funtă mare, vărgată, cu un ban de argint. Medalia „Sfântului Gheorghe“.

Intrasem neluat în seamă, stam lângă ușă, învârtindu-mi șapca în mâini. Stabul, un soldat tânăr, întors dupe frontul adevărat, unde fusese făcut sergent, și decorat pentru fapte militare, —lucru ce îl ridică în fața acestei a doua armate a libertăților absolute, la rangul de, etc. etc— sta într'o ținută mândră ce comporta situației.

Tușii...

Ochii celor mulți se îndreptară spre mine.

Niște ochi șterși, lipsiți cu desăvârșire de orice expresie, asămuitori ochilor mici și rotunzi ai ursului ce șade într'o rână și își suge talpaabei.

In aer miros de odae închisă și fum de tutun...

— Ce vrei tovarășe?... mi se adresă Stabul,

— Prepuscă, și mă apropiai de biurou. Un bilet să pot merge la Cherson.

— Prepuscă... da... Și când te întorci?...

— Cu primul vapor, vreau să cumpăr vre-o doi funți de zahăr.

— Zahăr... da, se poate. Ia loc...

— Mulțumesc.

Mă uitai în dreapta, mă uita în stânga, nici un scaun...

— Stai, stai..

— Lăsați...

Cei mulți, stăpânii ochilor fără de expresie, se apropiară de biou, întinzându-se pe fața postavului verde, cu mâinile sub fălci, de, mai, mai, nu mai avea loc hărtia ce trebuia scrisă.

— Cum te cheamă?

— Ardeleanu.

— Cât stai acolo?

— Spuse-i; până la întoarcerea vaporului.

— Da, da, zahăr, să ei zahăr...

Ușa se deschise, un curier aducea vestea că dușmanul a fost respins cu mari pierderi pentru el.

— „Prăpală! prăpală!... Câmpul plin de morți ca la Lembarg... prăpală!...“

Și spunea, aducătorul vestei, mișcând când capul într'o parte, când în alta, făcând un gest mecanic, urcând și lăsând să-i cadă mâna în jos, într'o mișcare perpetuă, ce părea că are o strânsă legătură cu cuvântul.

Ochii, cei fără de expresie se ascuțiră, sorbeau parcă pe vorbitor, și când acesta tăcu, încpură sâ răză satisfăcuți, trăgând fiecare câte o înjurătură strașnică, acelora ce credeau că vin ca la nuntă, ca pe vremea Țarului.

Ștabul își suflă nasul, apoi îmi spuse :

— Poți pleca fără prepuscă.

Peste două ceasuri, mitralierele automobilelor blindate ale vrăjmașului, păcăiau pe ulițele Chersonului.

N'aveam nici o bucățică de zahăr...

SANGE POLON

Vladimir Dobrinski, fugise din Moscova de teama revoluției, ce în fiecare zi, găsea noi jertfe ale avutului și inteligenței ruse.

Profesor de filosofie la universitatea locală, își făcuse studiile, — trăind o bună parte din viață, — în Franța, în Parisul acela atât de darnic în înțelepciuni omenirii întregi, unde își găsisse și Metchinico夫 adevărata patrie.

Doctorul Dobrinski, bătrânul polon, căută să-i dea, lui Vladimir, educația așa cum înțelegea el, nădăjduind că „va veni vremea odată“, — își zicea el — „ca Polonia să aibă nevoie de energiile și luminile fiilor ei“, pentru aceasta, — în vederea răscumpărării neamului său — tatăl săpă adânc, în sufletul copilului său, ideea : „că nici o dată să nu uite obârșia sângelui, și că dacă nu el, dar poate fiilor lui, le va fi dat să trăească în Polonia liberă“.

Cerea lui Vladimir ca luându-i locul în viață, „să perpetueze Dobrinschilor, nestrămutata credință și iubire în patria viitoare“.

Treizeci de ani, Vladimir Dobrinski, n'a eșit din cetatea lumini, uitase cu desăvârșire că ar fi putut fi cândva și rus, Moscova se pierdea în amintirile trecutului, de cari nu-l lega nimic alt, de cât gândul că acolo trăește tată său, ale cărui vești erau stimulul munci. Murise însă și această singură legătură cu țara-i de naștere, bătrânul se stinse, lăsându-i o moșie a cărei venit, spunea să-l întrebuințeze pentru școli și biblioteci; și o ultimă scrisoare ce o primise și în care, ca în toate celelalte scrisori ce îi veneau, din lună în lună, încheea, cu rândurile subliniate: ... „și nu uita fiul meu, că ești polon“.

Se pășionase de știință în genere, de artă, și de tot cea ce deschindea, noi și largi orizonturi sufletului și ochilor săi de cercetător. Terminase universitatea, și fusese întâiul printre cei ce își luase doctoratul.

Lucrările-i premiate de academie, i au adus locul de membru corespondent al înaltei instituții.

În vremea aceasta, Tolstoi, îndrepta privirea lumii întregi, asupra poporului — nesfârșitei în-părății din inima Europei — care gemea, sau uitase să și geamă, sub puterea autocrată a Țarismului.

Si Tolstoi trecuse, pe vremuri, prin Franța,

trăind în mijlocul petrecerilor sgomotoase, începutul înțelepciunii de mai târziu. El era singurul autor contemporan, pe care îl citea în rusește, și cărțile acestuia, ca și cea ce trebuia să se întâmple odată, îl trimise acolo, mai aproape de aceia, pentru care trebuia să-și închine viața ; pentru fiii acelei Polonii, ce în clipele de odihnă, o asemăna unei prințese de o frumusețe uimitoare, încătușată în, de trei părți, cu lanțurile grele, ruginite, ale stăpânilor străine.

Vae Victis!...

La Moscova, îl aștepta catedra de filosofie, la universitate.

Trecuse ani, îmbătrânise și el, fără să fi putut spune cui-va, ca tată-său lui, năzuințele sângelui. Singur între oameni, numai cu gândurile, trăia într'o lume aparte, îndeosebi când urca treptele catedrei, trăia în cea mai frumoasă lume, trăia în Polonia liberă, redusă la câți-va studenți. Luminile lui, știa că folosesc.

Așa la găsit războiul de desrobire a neamurilor, și ochi bătrânului profesor se aprindeau de tinerețe, sub bolta mare a frunți pe care șuvițele de păr argintiu, nu'și găseau locul.

Și aștepta bătrânul, isbândirea minunii...

Au trecut zile, au trecut luni, au trecut ani... Războiul măcina cu sutele de mii viețile luptătorilor, și de o parte și de alta, fără ca Po-

Ionă să fie Polonie, și totuși sângerându-și pământul pentru...

Și în toată această sbuciumare nelămurită, a unui foc imens, sufletul lui, se frângea de griji și se lumina arare, asemeni unei zile de Marte, în care plouă, ninge, și prin spărtura norilor întunecați, când și când, soarele trimite raze de lumini ispititoare de viață. O zi de Marte, poate cea mai grozavă în prefaceri, a fost izbucnirea revoluției cu nesfârșitele fenomene, ce apropiu și îndepărtau, poate pentru totdeauna, Polonia întrevăzută o clipă.

Revoluționarii prădau, revoluționarii ucideau, revoluționarii săpau temeliiile statelor clădite, ca prăbușindu-se, să piară pentru totdeauna ideea reînvieri neamului al cărui sânge făcea să-i bată inima.

Nebunia aprinse mințile. Lava vulcanului elocotitor cernea focul peirei...

Le era sete de sânge și sângele lor l'au băut întâi.

Vladimir Dobrinski, plătișe și el cu tot avutul, imaginara izbândă a celor ce au crezut că și-au căpătat libertatea și odată cu dansa, dreptul de autocratism, răsturnând forma stăpânitorilor cu ceea a stăpâniților. Il nemulțumea aceasta, dar îl nemulțumea mult, faptul că Rusia, acest imperiu întins, cu însăși conducători lui, și-au călcat legământul, față de aceia, cărora

în bună parte, trebuia să le mulțumească pentru tot ceea ce a putut să-i pună în rândul statelor înaintate. Artă, Literatură, Știință, etc. etc..

Și îl durea încă, îl durea inconștiența poporului acesta atât de oprimat în trecut, și atât de pierdut astăzi.

În două rânduri încercară să-l omoare, și de amândouă ori a trebuit să plătească cu bani, și tot ceea ce avea mai scump, ca preț al răscumpărării vieții,—care aci departe, în sudul Rusiei, pe drumul Caucazului,—se transformă în suplicial vecinicei terori. Istovit și nervos, asămuitor condamnaților la moarte, ce își așteaptă ceasul cel mare, își trăia zilele în unghierul odăei, ca în al temniței, asudând și tremurând de câte ori își aducea aminte,—trecându-i pe din fața ochilor—anii cei mai îndepărtați ai unei vieți de nădejdi, de care nu s'ar mai desparte nici-odată...

Acolo... în ziua aceia de Sâmbătă, când pentru a doua oară coasa morții a secerat pe deasupra capului lui, — dupe ce i se luase totul, aprinzându-i casa, asvârlindu-i în foc scrisurile, cercetările lui, viața intelectuală pentru care muncise atât amar de vreme; cărțile întregii biblioteci, tovarășii cei buni ai orelor de muncă, — atunci; o, atunci...

— „N'ași fi vroit să trăesc zilele acelea...

„Am fost bătut, mi s'a zmulș fire din barbă, și“

...—ca și cum scena s'ar fi repetat, își acoperi fața cu mânilor—. «am fost scuipat... scuipat de «toată pleava care îmi umpluse casa.. Și m'am «rugat, și am plâns, să-mi lase viața.. Laș ce „am fost... să trăesc, să... O, nu, nu vream să «mor, nu, nu!.. Să fi pierit toată lumea, doar „eu să trăesc, eu, să plâng sub ultima dărămă. «tură a năzuinții neamului Polon, ca un Marius „pe ruinele Cartaginei, să plâng cu lacrimi de „jar, amarul unui neam întreg, ca Hecuba pe „mormântul fiilor ei... și nu m'au omorât... ti- „cătoșii.. bestiile!.. Au avut o clipă.. ce slăbiciune «și m'au lăsat să trăesc, să-mi perpetuez suferințele, «ca ispășitor al greșelei de a fi cerut cea ce nu-mi „mai era de folos, să sufar în lumea acelora ce „au zăvorit lanțul robiei polone, pentru a doua oară, «împreună cu miragiul libertăților lor sociale“!.

«Am văzut odată o căruță mare, goală, «uzată de povara ce o cărase pe vremuri; «era trasă de cinci boi și un taur. Un boccea- «giu glumeț, anină o basma roșie în fața tau- «rului. In dreapta drumului era o apă mare, «mare cât a putut îneca și căruța și boii, cari «tărăți de spajma sau îndărjirea taurului, au «lăsat drumul în stânga».

„Și ochii mei au înbrățișat într'o privire în- treaga Rusie...“

Aci, în refugiu, într'o odae săracă de lumină

și de aer, cu părății goi, privea toată ziua la mușchii verzi ce înbrăcau ulucile din fața casei, cari se propteau de salcâmii înalți și goi, ca visurile măririlor efemere.

Lipsit de speranțe, copleșit de patimele altora, părea că în toată clipa își numără bătăile inimii. Ochii îi se înpânzeau, buzele-i tremurau, și tremura el tot, tremura ca frunza de plop, în adierea vântului.

Înainte de venirea lui, încă, nisipul se răscolise:.. Lumea era aceeași în întreaga Rusie, căci pretutindeni se întinsese împărăția nebuniei.

Nu-l cunoștea nimeni. se cunoștea el însă; nimeni nu știa că viața lui a fost cerșită și căpătată din grația noroiului, stând în genunchi în fața disprețului, a ureii, și a scuipatului; știa el însă, știa el...

Și își acoperea fața, tremurând și plângând ca un copil pierdut în pustie.

„La ce bun am cerut viață?!...“

Când neastâmpărul și oboseala, vecinic ațelorași gânduri, îl trimeteau la odihnă, culcat pes pate, — pe un pat tot așa de sărac ca și el, — cu ochii mari căscați, ca ai celui ce își dă duhul în chinuri, — să-și stăvilească cele din minte, — numără grinzile tavanului, și cuiburile de păiajeni ce se țeseau, până ce somnul îi închidea pleoapele, pentru câte-va ceasuri, în care timp, trupul slab tresărea în sbuciumul visului.

...Și iar ochi deschiși, vedea și auzea cum se năruie un popor, și pierē un neam al cărui sânge e sângele lui.

«De ce m'am încapățânat să trăesc, când puteam să mor?.. Am dat tot, și haina dupe mine, focul mia mistuit munca, sufletul mi l'au omorât, și totuși am cerut viață... Viață !... Ha, ha ha !... Ce nebunie“ !...

Intâmplarea a făcut, ca a doua zi, să-i deschidă cineva ușa; la găsit jos, cu degetele a amândouă mânilor, pătrunse în beregată, cu ochii mari, eșți din orbite, cu picioarele strâmbe, sgărcite parcă în convulsii.

Pe barba-i albă, o dără de sânge închegat, se prelinse ca o lacrimă pe colțul gurii.

CURTEA MARȚIALĂ

„Toate bune; încet, încet o să ajungem să ne organizăm ca o adevărată armată vrednică de libertățile și drepturile pe cari ni le acordă revoluția;—pentru aceasta, tovarăși, trebuie să înființăm *Curtea Marțială* care să judece procesele „cauzei“, cu cea mai mare asprime, căci de aceia am desființat fostele judecătoria și tribunale, a căror veche și mușegăită organizație, nu se mai potrivește vremilor de astăzi.

„În cea ce privește atingerile drepturilor noastre, tovarăși, trebuie să fim nu numai aspri în judecata acestor revoluționari, dar trebuie să fim....

— Cam așa a spus Lenin, cam așa s'a făcut prin centrele mari ale Rusiei, și cam așa o să facem și noi.... Ce ziceți?... Nauziți tovarăși?.

— Cam așa să facem și noi, răspunse întregul Soviet.

Pentru ca judecata să fie chibzuită, în trebile ei, și pentru ca revoluția să fie dreaptă față de tot norodul, se hotărî ca, femeile, singurele

cari au carte mai multă, și timp de pierdut, fără să împiedece cerințele Sovietului, — destul de numeroase, — să formeze această înaltă și singură instanță a dreptăți poporului.

Cu prilejul asasinatului generalului Coznicov și a soției sale, — pe ici pe colo, — pe cât s'a putut, femeile au arătat nemulțumire, de oare ce — ziceau ele, — „n'a fost împărtășit,“ e un „păcat, mare păcat pentru un pravoslavnic ortodox“. Toate acestea ținându-se în seamă, s'a înființat într'o dupe amiază, Curtea Marțială.

Și cum femeile, pot fi și ele la rândul lor burgheze, sau intelectuale, alegerea trebuia făcută în rândul proletarelor, deci, s'a recurs numai la luminile femeilor celor ce au slujit revoluția.

Lucrul n'a fost tocmai ușor, căci de și s'a crezut un moment că femeile au mai multă vreme de pierdut, s'au ridicat destule piedeci foarte întemeiate.

Toate erau vânzătoare în piață; precupețe, untărese, găinărese, zarzavacoaice, etc. etc. dar piața toată, la stăruințele soților, — deputați, comisari și alte mărimi, sa hotărât să primească cu drag chiar, când e vorba să facă ceva pentru stăpânirea poporului; cu singura condiție ca, ședințele curții, să aibă loc de la orele 4 p. m. în sus, când se termină „bazarul“, afară de zilele de Miercuri și Vineri când e

mare târg, ziua întreagă, și deci, interesele lor să nu suferă ..

A doua zi de la constituirea „curții“, ședința se deschise într'o clasă a unei școli, sub președinția celei mai bătrâne între ele.

Două zeci și patru de membre.

Vinovații erau doi, un camionagiu bătrân, și un colonel pensionar, amândoi învinuiți de trădare, față de revoluție.

Cel dintâi, refuzase a căra niște saci cu făină a cincea zi, — dupe ce cărase patru, fără să i se plătească ceva;—și al doilea, colonelul, pentru că era reprezentant al armatei Țariste, și că nu făcea nimic, deși regulat, până în ziua revoluției, ridica cele 300 de ruble, pensie ce o avea. Aceasta constituia primul punct de acuzare care îl pune pe învinuit, în rândul marelui burghezii acaparatoare a drepturilor altuia.

Președinta.— Bine mă Ivan Maximov, tocmai tu să fii contra revoluției?.. se adresează camionagiului care din diferite motive de ordin superior, nu fusese până atunci arestat, ci atunci fusese adus pentru a fi judecat. Camionul era afară, în fața ferestrelor, iar el, acuzatul, cu biciul în mână, cu ochii mai mult pe fereastră, afară, să-și vadă calul.

— Ei!... n'auzi tu Maximov?...

— Ba auz, auz, de cât e vorba că.... și lovind cu mâinile în geam, începu să înjure miș-

când din cap și amenințând cu pumnul afară.

— Ticălosu dracului de băeat!... Lasă calul mă!... n'auzi, că te strâng de gât... maica măti!...

Membrele, se ridicară toate în sus, privind pe fereastră afară, apoi își reaşezară, cu multă greutate, trupurile mari și groase, în băncile mărunte ale copiilor.

— Ei!.. lasă'l în pace, a plecat, de acum poți vorbi... Tocmai tu?...

— Feodorovna, eu te știam pe tine cu multă minte, — apoi ia spune tu, ce trebuia să fac când muncesc de patru zile, fără să mi se plătească o copeică; hm?...

— Pentru revoluție trebuia să faci tot ce ți se cerea...

— Zău Feodorovna, dacă tu vorbești așa, apoi ți-ai pierdut mințile.... Păi ca să car de dimineață până seară saci cu făină, dela dracu la tată su, asta înseamnă că lucrez pentru revoluție!?... pentru revoluție să cheamă asta!?... Pe mine m'a tocmnit Vasilie, cu cincisprezece ruble pe zi,—destul de efin pentru vremile de azi, când pânea e scumpă, carnea scumpă, paele care le dau calului tot așa; — apoi ce credeți voi că eu sunt burghez?... hm!.. burghez?... Să știe el Vasiliie, că de nu m'o plăti, apoi am să-l rup gâtul cânelui ticălos, gâtul am să i-l rup... auzi, auzi!.. și încă voi să mă țineți aci, să-mi pierd vremea cu revoluție, și mai știu eu

ce sminteli a le voastre.....

— Pe viitor, interveni o membră a curței, ar fi bine ca să..

— Ce să?... tu nu știi nimic, nici atât cât Fedorovna, și ce treabă ai tu să te amesteci?... Vezi mai bine de bărbatu tău că doarme jos în port, beat de nu-și cunoaște nici vârful nasului.

Președinta. — Ascultă Maximov... noi suntem aci să judecăm...

— Voi să judecați pe hoți, pe tâlhari, pe cine vreți, dar pe mine nu, căci nu voi mă țineți din mâncare, căci doar nu vă sunt argat... Aăăă!... — și răcu cu mâna către președintă, — credeam că știi și tu ceva!... Firar al dracului de băeat, voi mă țineți aci, uite... mi-a speriat calul... și luându-și căciula, plesnind cu sfischiul biciului în nădragi, fugi afară.

Curtea l'a achitat.

Președinta spuse să se aducă Colonelul...

În același loc, cu spatele spre fereastră, între două sentinele, se înfățișe colonelul Vladimir Feodor Vasilipov, slab de bătrânețe, cu favoriți albi, neras de o săptămână, cu ochii albaștri măriți în cearcănele înroșite. Buzele îi tremurau și fruntea i se brobona de sudoare. Secretarul sovietului, — însuși el, — de față, îi aducea învinuirea cea mare de burghez, și de membru al gărzi albe, și de toate celea...

— Tovarășe judecătorese; începu secretarul, acesta este cel mai mare dușman al nostru, al revoluției, al libertăților noastre; ăsta e dracul în fință în mijlocul nostru. A fost bun prieten cu Cozincef, generalul care și'a luat pedeapsa așa cum merita, și pedeapsa ăluia, poporul i-a dat'o, și câinele ăsta bătrân, trebuie să fie condamnat la moarte, tot ca și ăl dintăi, pentru că... pentru că... e burghez, și pentru că lua bani din sudoarea noastră, și pentru că trebuie să moară. Da, trebuie să moară!...

— Bine! spuse președinta, apoi adresându-se colonelului, dumneata ce spui Feodor Vasilipov?...

— Ce să spui, de cât că Dumnezeu ne-a luat mințile la toți, și că o să ne prăpădim, mâncându-ne uni pe alți, — adevărat, — ca câinii, fără să avem nici unul vreo vină... Dumnezeu, bătea lui...

— Taci ticălos bătrân ce ești, te știm noi, te cunosc eu, strigă secretarul.

— Lasă-l să vorbească, lasă-l, spuse din nou președinta, Vorbește bătrânule, vorbește!...

— Spune că sunt burghez, și eu de când n'am mai primit pensia, mor aproape de foame. Spune că sunt membru al gărzei albe țariste; n'am fost nici odată și nici nu sunt, acasă la mine s'a răscolit totul și nu s'a...

— Minți, minți, țipă sovietul, prin gura secretarului său.

— Grigor, lasă omul să vorbească, voi ați înnebunit cu toții, de aceia ați făcut și cu Coznicev la fel...

— Și ăla era vinovat!

— Nu-i adevărat, continuă președinta.

— Ba da!..

— Ba nu; l-ați omorât că niște ticăloși.

— Bagă de seamă Fedorovna...

— Să băgați voi de seamă că dacă tot așa veți face, o să dați de dracul cu noi.

„N'a fost vinovat Coznicev!... n'a fost vinovat!... și nu e vinovat nici Vasilipov!... nu e vinovat!...”

Și mâinile femeilor se agitau în aer, cu pumnii închiși în amenințări. Eșiră din bănci, îl înconjurară, și începură ocările, așa cum numai femeile ruse știu; și gălăgia numai lua sfârșit. Il scoaseră în huiduelli, dupe ce îmbrânciră mai întâi pe cele două sentinele.

Afară, la ferești, copii și trecătorii se adunară.

Intreaga curte marțială achită pe colonel, mângâindu-l cu palmele grele pe obraji, ca pe un copil cuminte. Il luară în mijlocul lor, îl duseră până acasă, spuind în gura mare tuturor, că e nevinovat.

„Nevinovat!...“ „Nevinovat!...“ „Nevinovat!...“
Colonelul, sprijinit de un baston, pășea în fruntea convolului acesta ce părea o manifestare a dreptății.

Sentința de achitare a fost afișată, — a doua zi, — pe ușă; copii o citiră și o răscitiră până ce o învățară pe de rost.

P A R I C I D

Ilici Baclaev, doctor, proprietar a mai multe perechi de case și a vre-o cinci sute desetine de pământ, era unul dintre oameni cu vază ai orașului, de care nimeni nu putea spune un cuvânt de rău.

„Vraci“ priceput, toți alergau la luminile lui, când era vorba să se lecuiască de vre o boală. Rețetele lui, erau totdeauna însoțite de cuvinte dătătoare de nădejdi.

Bun și blajin, ca un părinte cu copiii săi, era Ilici Baclaev, față de bolnavi. Cei săraci, „mujiicii“, îl plăteau cu atâta cât puteau, dacă aveau de unde, de nu, plecau, îndoindu-se de mijloc spuindu-i: „spasiba“!, „spasiba“!, „spasiba!“ la care le răspundea cu „nazdaroi“!, să trăești. Uneori, pe lângă rețete și sfaturi, le dădea și doctoria, pe acest „mulțumesc“; așa era vraciul; bun și milos.

Și trăia Ilici Baclaev cu Sonia, femeia sa, în liniștea încăperilor mari a le casei, singuri, cu gândurile, ce de la începutul războiului, se le-

gase de Volodea,—singurul lor copil ce se dusesese și el, la chemarea Rusiei și a Țarului.

Și Rusia se schimbase, și Țarul, și cei ce-i urmară; fiul lor însă nu se mai arăta. Venise mulți acasă, dar Volodea întârzia. Scrisori, mai bine de un an, nu mai primise.

Toate supărările cu cari îi amărîse în anii din urmă, le uitară bătrânii. Ar fi vrut să-l vadă și să-i supere chiar, ca și în trecut, numai să vină, să vină....

Sonia se dusesese pe la biserici, făcuse slujbe pentru sănătatea și întoarcerea copilului așteptat, nici că voia să se gândească, o clipă măcar, că el Volodea al lor, ar fi putut pieri în focul luptelor, ca atâtea și atâtea sute de mii de ruși. Nu, el trebuia să trăiască, el trebuia să vie, și era foarte sigură bătrâna de aceasta. Apoi se mai gândi că necazurile, și greul vieții de război, va fi schimbat în bine, toate apucăturile greșite a'le trecutului. Doar, lui Ilici Baclaev, îi trecea prin minte, ca lumini de scânteii,—de câte ori vedea pe uliță hoarda hulișganilor bolșevici,—Idea că, fiul său poate va fi și el, prin cine știe ce oraș al Rusiei, spaima și groaza populației liniștite, asemeni turmelor sălbătécite ale celor de îi treceau pe sub ferestre.

Oftă adânc, își șterse fruntea, închise ochii o clipă, ca să nu mai vadă icoana închipuită,

a minții lui înfrigurate.

Zi cu zi, urmărea gazetele în tot cea ce scria, căutând cu aviditatea avarului, să-i afle unde-va numele lui...

Nimic!...

— Toată ziua, când nu ești ocupat, Ilici Baclaev, citești ziarele, fără să mai găsești o minută să vorbești cu mine.... Pari așa de nepăsător de grijile mele, și așa de interesat de isprăvile revoluționarilor, de pare că ai și uitat de a mai fi avut vre-o dată pe Volodea...

— Greșești Sônia!... Greșești!...

— Isprăvește odată cu cititul!....

— Am isprăvit... și Baclaev, lăsa să-i cază ziarele pe masă.

— Caută și umblă pe unde-va, întreabă pe la Soviet, cercetează...

Înțelege, că starea asta de nesiguranță, mă omoară!... Să știu, încaltea, să știu ce va fi cu el. . Și începu a plânge.

— Ilici Baclaev, se sculă, aprinse o țigare, și cu amândouă mâinile în buzunarele pantalonilor, se îndreptă spre fereastră, ascunzându-și lacrimile ce-i luminau ochii.

Pe uliță, manifestanții, cu steaguri și pancarde roșii, bieți de vin, se scurgeau într'o răpăeală sgomotoasă, ca apa murdară, în urma unei ruperi de nori.

Se uită cercetător, printre rânduri, ca și

cum acolo ar fi căutat să-și afle odrasla.

Sonia plângea....

Suflă greu, își luă bastonul și pălăria și ieși în stradă; credea că dute vino al trecătorilor, îl va sustrage gândurilor.

Nici o dată ca acum, nu i se întipărise în minte, cu mai multă fixitate, ideea că, dacă fiul său viețuește, apoi nu mai încapă nici o îndoială, că el trebuie să fie Bolșevic. Temperamentul lui de neastâmpărat, de gâlcevitor, de lipsit de scrupule, l'a așezat în rândul lor, în rândul celor mulți. „Da, da“ !... Și atunci, fricos, ca în fața unei nelegiuiri, își simțea picioarele cum i se moae, și el tot, părea un mototol, o păpușă de zdrențe, gata să cadă. Buzele-i tremurau, și degetele-i frământau perii mustăților. Își mușca buzele nervos, și cu ochii înpăenjenți, privea ca aevea, chipul înalt și zdravăn a lui Volodea, ce-i sta în față,—ca în trecut, — de câte ori, obraznic, îi cerea bani, „bani mulți“ !...

Se rezemă cu amândouă mâinile, de o bară de fer, a unei vitrine, și rămase așa locului, câtă-va vreme.

Era în fața unei cafenële, intră și se așeză la o masă, tăcut, de parcă-i era frică să nu-l scoale cineva.

Un pian, un violoncel, și două viori, încărcau atmosfera, de fum și gălăgie, a localului,

cu notele puternice a le unui marș revoluționar.

Ar fi putut bate și tobele, și goarneau ar' fi putut suna, Baclaef privea în fața ochilor, fără să vadă nimic.

— Ce poștește domnul?... Se apropie un chelner, stând în fața mesei.

— Eu?... Eu ?...

— Ceal?... cafea ?...

Se uită de jur împrejur, ca un speriat, apoi, abia mișcându-și buzele, spusé :

— Nimic.... adică ; da, nimic.... Adu-mi ce vrei...

— Un ceai ?.

— Un ceai.

Și iar rămase pierdut în mijlocul lumii, ca într'o pustie.

I se aduse ceaiul, se răclise, și el... rezemat de speteaza scaunului, cu mânilé căzute în jos, sta ca un manechin. Ochii, ochii doar, închideau ușor din pleoape, sfărâmând, în colțul lor, o lacrimă ce nu vroia să cadă.

Pe stradă iar curgea puhoiul....

— „*Luchi ver*“ !.... și câți erau în cafenea, lumea toată, se ridică în picioare, ridicând mânilé sus.

— Nici o mișcare !.... se auzi din nou glasul sentențios. Toți veți sta la locurile voastre !....

În dreptul ușei, se postară doi soldați, cu armele în mână, gata de a trage. Alți cinci

cu revolverele întinse, cu degetul pe trăgaci, se opreau în fața fiecărei mese, fie cărul consumator, având grija de ai scotoci toate buzunarele, luându-le până și ultima rublă.

La Baclaev, găsiră trei sute cincizeci de ruble, la alții mai mult. La un armator, vre'o șeaizeci de mii de ruble; la unii inele, la alții cea-soarnice....

Orchestra tăcuse, și cântăreții cu mâinile ridicate în sus, așteptau și ei să fie căutați la rînd.

O jumătate de ceas în urmă, quartetul, execută o bucată de *Ceaicovski*...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Baclaev se întoarce acasă, obosit de parcă ar fi cutreerat lumea toată. Sonia îl aștepta.

— Ei, ai aflat ceva?...

— Ce să aflu?..

— Cum ce!... Volodea?...

— Ei!....

— Nu te-ai interesat de fel... Eu nu te mai înțeleg... Ilici, adu-mi băiatul!... Ilici!... Ilici simt că am să mor, și...

— Și eu am să mor Sonia, o să murim împreună, presimt, și se lăsă să cadă pe o sofa mare, acoperită cu o blană de urs alb.

— Nu ți-e bine?...!

— Sunt obosit, n'am nimic... Sonia, să nu te superi, dar... așa fi fericit dacă așa muri înainte

de al vedea pe Volodea, sau mai bine ar muri el înainte de a mă vedea pe mine...

— Ilici!...

— Da Sonia, fericit, fericit!...

— Mare păcat, să vorbești așa!... de fiul tău,, îi ești tată... Ilici ce e cu tine, spune?... Ți-ai pierdut mințile, Ilici?..

— Tată!... Da, îi sunt tată!...

Până târziu, spre seară, numai vorbiră nici un cuvânt, fie care închis în cercul strâmt al gândurilor lor, — același; Volodea — își chinuiau sufletele; el, oftând lung și sec, aprinzând țigare de la țigare, și ea, ștergându-și ochii umezi de lacrimi; cercetând un pachet de scrisori vechi primite altă dată dela Voloșca.

Aproape se înserase, când un soldat înalt, voinic, cu șapca pe o ureche, intră în casă.

Era încins cu benză de mitralieră, vre-o două revolve, la brâu, și tot atâtea granate de mână. Baioneta de la pușcă, aproape să lovească pragul de sus al ușii.

— Salutare!...

— Volodea!... Voloșca!... Și Sonia se repezi înainte, îmbrățișându-l și sărutându-l, ca o eșită din minți. Lacrămile ei calde, udau fața bărboasă, neîngrijită, a copilului pierdut și aflat.
— Volodea!... Volodea!... Voloșca!...

Ilici Baclaev, rămase locului, galben și sfios, mai sfios chiar de cât la cafenea, în fața ace-

luia de i-a luat rublele. Dinții i se încleștară și buzele-i tremurau, fără să poată spune un singur cuvânt.

Nu se înșelase. Iși întoarse capul ascunzându-și fața, în blana lăptoasă și aspră, a ursului alb. Nu se înșelase... și începu a plânge înăbușit.

— Tată!... Gospodin Ilici Baclaev!... Hei, burghezule!... n auzi?... Ce ți-e frică să te uiți la mine?... și îl apucă de mână și îl întoarse cu fața spre el...

— Ce-i asta pe tine.. Volodea?... abia bolborosi bătrânul, strângând mâna mare și aspră, ce i se întindea.

— „*Bolșevichi*“, ce să fie...

— Știam... Vezi Sonia... Cum de n'am avut norocul să...

— Taci din gură Ilici,... Nu te desbraci Volodea?... vei fi obosit... Și se duse repede la ușă de strigă servitoarei: — Anița!... aprinde samovarul, și adu unt, pâine... și... Ți-o fi foame, fiul meu, vei fi obosit... Scoate cismele Volodea, Volodea!... și prinse a-l săruta din nou.

— A... „nicevo“!...

— Vei fi suferit lipsuri, reluă Sonia, vei fi îndurat foamea, nu vei fi avut bani... Copilul meu, copilul meu...

— Ha!... bani!... și începu să râză, ...bani?... uite bani!... și scoase din buzunarul pantalonilor și al tunicei, două pachete cu hârtii de câte o

mie de ruble. — Uite bani!... și iar începu a râde.

Baclaev, care tăcu tot timpul, fără să și gândească măcar, uitându-se, ca într'un vis urât, la fiu-său, se ridică și încet, liniștit, ca și cum i-ar fi vorbit de sănătate, îl întrebă:

— De unde?... fiul meu.

— De unde?... Ce întrebare!... de unde au fost, de la burju. Ai uitat că sunt bolșevic?...

— Ai furat?...

— Dacă nu mi-au dat de bună voce...

— Ai omorât?...

— Dacă s'au împotrivit.

— Mulți?...

— Nu atâți câți au mai rămas.

— Tu Volodea?... Tu, ai omorât întrebă îngrozită Sonia. Tu?...

— Ticălosule!... și Ilici Baclaev, îl scuipe în față... Afară!... Afară!... Ticălosule! criminalule! tâlharule!... Afară!... n'ai ce mai căuta aci... Și îl prinse de mâni, făcându-i vânt spre ușă.

— Ce, ești nebun tată?...

— Afară!... Afară!...

Ochii lui Volodea se înroșiră de parcă tot sângele căuta să-i țășnească, prin cele două lumini, se smuci, se împotrivi, și cu toată ura, și tot veninul bestiei înfuriate, începu a înjura și a trânti cu pumnul în masă.

— Așa sunteți voi toți bogătași. . te cunosc

și pe tine, ai înșelat lumea cu doctoriile tale, și ai furat pe cel mulți ca să-ți faci avere. Setea de bani te face acum să mă gonești și pe mine, fiul tău. Ticălosule!... tu ești ticăloasa slugă plecată a vremilor trecute!... Câine ce ești!... Și averea ta o să ți-o luăm, și averea ta o să se împartă. Noi suntem Rusia, noi suntem republica, noi suntem mulțimea, noi trebuie să stăpănim. Câine!... Câine!...

— Afară!... Și tremura Baclaev, de abia îl mai putea ține Sonia.

— Liniștește Ilci, Ilci!... Și tu, pleacă Volo-dea, dute, al să-l omori și pe el, dute; și Dumnezeu să-ți poarte de grije, poate îți va arăta el odată, calea cea dreaptă, dute...

— Și tu?...

— Pleacă!...

— Crapă și tu Cățea, odată cu el!... și desfăcându-și de la cingătoare o granată o trânti la picioarele lor, fugind afară...

Sonia cu Ilci Baclaev, înbrățișați, apărându-se unul pe altul, o clipă mai înainte, dormeau somnul de veci în fața canapelei, a cărei blană albă se stropise cu sânge, în pete mari și mici. Alături de ei; masa răsturnată, — fărâmată și ea, — scaune, brațe de candelambrou, și molos cu fărâmaturl de cărămidă, din zidul dintre ferestre ce se dărâmaseră.

Afară, Volodea, vorbea tovarășilor bolșevici :

— „Moarte stăpănitorilor noștri de până acum“ !...

Și din noroiul uliței, ca un ecou, răspunse cuvintelor lui :

„Moarte“ !..

CUPRINSUL

Libertate! Egalitate! Umanitate!	Pag. 3
Frontul lor	" 7
Vremuri noi	" 13
Moartea Generalului	" 15
Pământ	" 21
Propagandistul	" 27
Pașa	" 31
El și Ea	" 34
Predarea Orașului	" 37
La Cinematograf	" 44
Viața Tihnită	" 48
Trăiască Revoluția!..	" 52
La „Ștab“	" 63
Sânge Polon	" 69
Curtea Marțială	" 77
Paricid	" 85

